rsky, gen. Radeţki se resolu că la amiaḑi îĭ va trimite ajutoră, căcĭ se aştepta negreşit să sosiască gen. Scobelef, şi atuncĭ va ataca cu tóte forţele întăriturile principale de la Şipca.

Gen. Scobelef a şi sosit pe la 7 ore, şi îndată a începută atacul. Vênătoriĭ reg. Vladimir se repeḑiră asupra flanculuĭ stângă al Turciloră, la Scenovo, şi cu tot foculă omorîtoră cu care acestia îĭ priimiră, coprinseră colinele cari se rĕdică lângă satulă Şipca, acoperite cu redute. Dupe acest succesă, generalu Scobelef trimise regi. de Ouglicĭ şi de Kazan contra flanculuĭ dreptă al inamiculuĭ. Aceste regi. se precipitară înainte, scóseră pe Turcĭ din liniile retransementeloră şi ocupară tóte fortificaţiunile. Scobelef ducea în acelaşĭ timpă reg. Vladimir la atacul din centru şi 5 companiĭ de Bulgarĭ, să coprindĕ principala redută.

În acestă timpă Ruşiĭ începuseră atacul din frontă. Pe la amiaḑĭ gen. Radeţki dete semnalul, şi luă disposiţiunile următóre: al 55-lea regimentă de infanterie, de Podolia, precedat de 3 companiĭ de tiraliorĭ, ce susţinéă 4 companiĭ din al 2-lea batalion din acel regimentă, trebuiaă să dea asaltă la retranşemente înaintând pre şosea; 1-iul şi al 3-lea batalióne din astă regimentă, ocupând tranşeurile despre drépta şoseleĭ urmaă să serviască ca reserve companiiloră de asaltă. Colonelulă Douconin de la 55-lea regimentă fu însărcinat cu comanda a tutuloră acestoră trupe cari opera la şosea.

Batalionu I-iă din regimentulă 35 de Briansk forma uă colónă de asaltă cu a sale 1-ia şi 4-a companie, ce trebuiaă să înaintenze prin ună tranşeă sub stâncĭ, a-

vênd în reservă alte treĭ comp. din batalion. Al 2-lea batalion din regimentulŭ 56-lea de Jitomir fu ordonatŭ să atace prin uă văgăunătură de pămêntŭ, spre partea stâncilorŭ marĭ; colóna sa de asaltŭ trebuia să fie formată prin a 5-a și 6-a companie, cele-lalte companiĭ constituând imediatŭ reserva sa; înfine 1-iul și 3-leă batalion de la 36-lea regimentŭ forma reserva generalĕ în pólele munteluĭ St. Nicolae, înainte de bateria de mortiere, sub comanda coloneluluĭ Bakof.

Colónele de asaltŭ, ce trebuiaŭ să mérgĕ pe lângă tranșeŭ și pe lângă rîpa spre drépta de stâncĭ, nu se putéŭ scoborî de-cât în mici grupe de câte cincĭ șése ómenĭ, și ele avéŭ de scopŭ a ataca din flancŭ tranșeurile turce de la șosea, și a seconda ataculŭ principalŭ; dupe ce percurseră ca vre-uă 800 pașĭ ele eraŭ silite să dea cară pe șosea. Trupele avansate a le fie-căria colóne se puseră la locurile ce li se ordonase, fără sgomotŭ și bătaie de tobe. Săpătoriĭ spărgéŭ stâncile cari se opunéŭ ca nisce zidurĭ eșireĭ din șosea și înainătriĭ către redute.

În curênd companiile de avangardă de reg. Podolie intrară în ântêiulŭ retranșementu; de uă-dată atuncĭ Turciĭ din lăuntru întăririlorŭ traseră focurĭ de puscĭ cu uă nespusă iuțială.

Și al duoilea tranșeu dupĕ cel d'ântêĭ fu luatŭ de la inamicŭ, dér cu prețulŭ a enorme perderĭ. Și ceĭ cari scăpară cu viață umplură indată cu cadavrele lorŭ șanțurile de la al treilea tranșeŭ.

Turciĭ din lăutru redutelorŭ se luptaŭ atuncĭ cu furie și desperare. Rușiĭ cari îĭ împresurase și 'ĭ asalta mergéŭ dând năvală și aruncânduse ca nisce stâncĭ repeḑite

din munţĭ peste şanţurile lorŭ, sub plóie de glónţe şi obuse, ca cum acolo s'ar' fi grămăditŭ tóte trăsnetele infernuluĭ pentru a distruge omenirea...

Ranforturĭ eraŭ necesariĭ acolo; 1-iul regimentŭ de Podolie şi apoĭ al 5-lea îndată fură trimise. Focurile eraŭ atât de violente că ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ care eşiaŭ din tranşeŭ cădéŭ morţĭ; la vre-uă 50 paşĭ maĭ 'nainte şoséoa era plină de ómenĭ morţĭ şi rănіţĭ; în acelŭ momentŭ ajunse, condusŭ de colonelu Bakof, 1-iul batalion de la al 56-lea regimentŭ Jitomir, chiămatŭ de la reservă.

Aceste trupe próspete putéŭ să se mănţină în tranşeuri, dér era peste putinţa de a putea înainta, sub foculŭ încrucişatŭ a ḑece mortiere, cu uă fuciladă ucigătóre din frunte şi duoĕ bateriĭ de obusiere din flancŭ.

Céţa lăsându-se cu întunericŭ şi maĭ mare, nu permitea ca să se póte orienta, opria vederea trupelorŭ cari ocupaŭ tranşeele ca să se desfăşure să ocoliască pe inamicŭ, colónele de asaltŭ însărcinate de a năvăli peste Turcĭ eşiră eară afară pe şosea, şi se găsiră în aceiaşĭ posiţiune ca maĭ înainte.

Brigada acésta perdu 1,700 ómenĭ şi ḑiumĕtate din oficerĭ, ênsă ea făcu unŭ mare serviciu, ocupând dinaintea eĭ vre-uă duoĕ-ḑecĭ de tabore şi tótă artileria inamică, închiḑêndŭ pe Turcĭ ast-felŭ că numaĭ avură nici uă eşire.

Focurile inamiculuĭ slăbiră pe la 4 ore, şi apoĭ încetă de totŭ. Generalulŭ Stoletof, de la colóna gen. Scobelef, raportă îndată generaluluĭ Radeţki nuvela că Turciĭ depun armele. Armata Turcă la Şipca avu sórtea care cu uă lună înainte o avusese cea de la Plevna.

Închis fiind din tóte părţile, negăsindŭ vre unŭ locŭ pe unde să iasă, Veisel-Paşa s'a predat cu 41 tabore de oştire, 93 tunurĭ şi şése drapelurĭ ce căḑură în mâinile Ruşilorŭ.

Victoria acésta decisivă a costat pe armatele Ţaruluĭ: 5,465 ómenĭ morţĭ şi răniţĭ, între cari duoĭ generalĭ.

Avênd acum în tótă întinderea Balcanilorŭ două treĭ pasurĭ deschise, Ruşiĭ putéŭ merge înainte peste armatele turce, cari, sdrobite şi ameninţate din tóte părţile, numaĭ eraŭ în stare d'a maĭ ţine uă resistenţă seriósă.

La Constantinopole rĕmaseră toţĭ ca loviţĭ de trăsnetŭ aflând acésta nuvelă, fură înmărmuriţĭ ceĭ marĭ şi ceĭ de la seraiŭ, afară de populŭ ce nu scia nimicŭ, şi căruia mereŭ i se spunea că armata Padişachuluĭ face minunĭ de biruinţe pe câmpulŭ de bătălie.

* * *

Acum ochiĭ nostri să se 'ntórne de a privi pe aceĭ nefericiţĭ cari fuseră nevoiţĭ, saŭ constrênşĭ de a părăsi căminurile lorŭ şi multa puçină averea ce aŭ avut-o.

Precum lăcustele ne 'naripate fugŭ de dinaintea glótelorŭ cari le calcă şi mătură câmpiea strivindu-le şi omorându-le prin şanţurĭ, ast-felŭ Turciĭ, armate şi populaţiunea, emigrândŭ de la Dunăre, de prin oraşele şi satele din pólele Balcanilorŭ, fugiaŭ în desperare şi 'n starea cea maĭ deplorabile, de dinaintea armatelorŭ ruse.

Decĭ emigraţiuna poporuluĭ turcŭ cu femeĭ, copiĭ, bĕtrânĭ, cu vitele, catîriĭ şi cu ce aŭ pututŭ scăpa de prin căminele lorŭ, mergêndŭ sub ninsóre cu gerŭ, precum ḑiserămŭ, desculţĭ, fără îmbrăcăminte, călĕtorĭ fugitivĭ prin

păduri, pe josŭ, p'în gloduri, plângêndŭ, cădênd, murindŭ de fóme şi de gerŭ, ne póte înfăçişa tabloulŭ îngrozitorŭ în care neamulŭ omenescŭ vre-uă-dată este cu desĕvîrşire biciuitŭ. Tótă acéstă lume, astă populaţiune desolată şi isbită aşa de tare, se îndrepta către Constantinopole; tot într'acolea unde înaintaŭ şi Ruşiĭ. Trenurile caleĭ ferate Filipopoli-Andrianopole, trecea continuŭ ducêndŭ armata şi pe emigraţĭ cu bagagele lorŭ. Şérpele acesta uriaşŭ fugia prin ninsórea iernei, precum balena în valurile oceanuluĭ, însemnându-se de departe în şesurile Andrianopoleĭ. Cu tóte acestea mergea fórte greŭ din causa că néoa acoperise şinele cari trebuia desgropate; şi 'n tot loculŭ, pe la staţiunĭ, nenumĕrată mulţimea de ómenĭ aştepta să apuce locŭ p'în vagóne. La staţiunĭ unde se opria trenulŭ, se încingea uă luptă, care de care să apuce să intre; se îmbrânciaŭ, se aruncaŭ josŭ de pe scărĭ, uniĭ cădéŭ sub róte pe şine, cari eraŭ striviţĭ, alţiĭ eraŭ aruncaţĭ afară fiind morţĭ degeraţĭ. Locomotiva fluera de plecare şi mulţimea se punea înaintea eĭ; se agăţa de férele de pe la uşĭ, de lanţurĭ şi de aripile vagónlorŭ. Învan strigaŭ conductoriĭ şi se suna de plecare; fluerulŭ ţipa, lupta era înferbîntată; nimenĭ nu putea controla, că mulţimea nu se retrăgea, dândŭ năvală mereŭ şi voindŭ a fi dusă, ne maĭ putêndŭ pacienta şi aştepta venirea unuĭ alt trenŭ. Scenele dureróse, starea de desperare şi agonie era vĕdută în totŭ loculŭ şi pretutindenĭ despre nefericiţiĭ aceştĭ călĕtorĭ cari nu găsiaŭ case unde să se adăpostiască, nu era pâine şi chiar apă, fiind lipsă mare pentru numerósele cîrdurĭ cu femeĭ şi cu copiĭ, precum nisce turme rĕtăcite prin pustiĭ. Asemenĭ şi ostaşĭ se vedéŭ îmbul-

ḑindu-se şi fugindŭ dimpreună cu popululŭ, tot înainte spre Stambul. La Andrianopole, eraŭ pregătirĭ marĭ de fortificaţiunĭ cu oştire concentrată cu muniţiune şi provisiunĭ. Acolo, Mechemet-Ali, muşcându-şĭ mâinile că n'a adus unŭ ajutorŭ luĭ Osman când era timpŭ, voise să repare aci greşiala luĭ; dér auḑind că vine armata rusă cu uă nespusă iuţială, care tăia linia de comunicaţie dintre Balcanĭ cu Ederne, şi, că Soleiman cu tóte forţele este isolatŭ, se descorage. Póte că elŭ avu şi ordinŭ pentru acésta, arse muniţiunea şi provisiunile, strică redutele, ţintui tunurile cari nu le putea transporta şi se retrase cu tótă óstea aceia sub murulŭ Constantinopoleluĭ, lăsând în Andrianopole câţĭ-va gendarmĭ, şi acestia ordonaţĭ să se retragĕ maĭ în urmă, dimpreună cu emigraţiĭ cari dintr'acolo mereŭ fugiaŭ. Ruşiĭ înaintară grabnicŭ pênă ajunseră la ţermiĭ Mariţeĭ, şi găsiră Andrianopole părăsitŭ de oştirĭ otomane.

Andrianopole este socotitŭ a duoa capitală a Turcieĭ de Europa. Oraşŭ cu întindere mare; treĭ rîurĭ se 'mpreună lângă elŭ. Are monumente însemnate, populaţiune numerósă, industrie şi fabricĭ; din timpiĭ ceĭ maĭ depătatĭ se memorează în elŭ lupte, invasiunĭ, încheiărĭ de tractate, prin care s'aŭ decisŭ sórtea popululilorŭ şi a Orientuluĭ. În elŭ numele luĭ Andrian s'a consânţitŭ pênă astă-ḑĭ, cel-ce l'a fost dotatŭ cu multe înfrumuseţărĭ, apeduce şi altele. Goţiĭ, Huniĭ, Avariĭ aŭ trecut pe acolea; posede moschee însemnate şi biserică; numele luĭ Bajazet, Amurat se rĕsună prin gura populaţieĭ din timpulŭ când era acolo scaunulŭ Sultanilorŭ, pênă a nu se lua din mâinile luĭ Constantin cetatea cea mare, a duoa capitalĕ a Romeĭ.

Ruşiĭ dér, toţĭ generaliĭ şi armatele cari le descriserămă, veniaŭ aci ca să ocupe astă metropolă a Rumeleĭ, ca şi la 1829. De uă-camdată eĭ umpluseră văile paradisiale cari véra înfăţişază pădurĭ de rose şi arborĭ odoriferĭ, iarna ênsă eraŭ învelite de troienĭ de néoă, Cazanlîcu. Ruşiĭ umpluseră aceste luncĭ, aceste renumite câmpiĭ cu orezăriĭ.

Panica dér intră şi în palatulŭ Padişachuluĭ, care se spăimântă, dupĕ ce ţinuse îndestulŭ ochiĭ îndreptaţĭ spre Mediterana, către Europa interesată să vé̦dă venindu-ĭ vre unŭ ajutorŭ; şi nevenindŭ de nicăiria, când era periclu pentru imperiŭ, grăbi de a trimite plenipotenţiarĭ la Cazanlîc şi la Andrianopole să negoţieze cu capul armateĭ rusescĭ, Marele duce Nicolae, despre unŭ armistiţiŭ. Însărcinaţiĭ n'avuseră actele lorŭ dupre regulă formate şi se înapoiară. Alţĭ plenipotenţiarĭ, se duseră în grabă cu chârtiile în regulă. Voi prin acésta a câştiga timpŭ...

Turcia acum se asemĕna ca uă femeie ce 'şĭ da sfîrşitulŭ, delăsată, precum am d̦isŭ, de Europa interesată în a sa chestiune. Populaţiunea cu tóte acestea fugia şi intra din tóte părţile înlăuntrulŭ Constantinopoleĭ pe tóte porţile, unde se înmulţia miseria, lipsa şi mulţimea suferinţelorŭ...

Să intrămŭ în óre-cari detaliurĭ ce s'a petrecut cu aceĭ fugitivĭ.

Cu celŭ din urmă trenŭ care sosi de la Andrianopole, pe acele d̦ile de focŭ la Constantinopolŭ, într'unŭ vagon de rând se găsia sir Edgard... şed̦êndŭ alăturia pe uă bancă cu unŭ musulman ce ţinea unŭ copilŭ în braţe şi cu cadîna lângă elŭ; dênsulŭ privia cu uă mare atenţiune şi observêndŭ scenele deplorabile maĭ susŭ descrise.

În midloculŭ ênsă astuĭ flagelŭ al nefericiţilorŭ emigraţĭ, se maĭ găsiaŭ fanaticĭ pênă la nebunie carĭ 'ş amestecaŭ cântecile cu plânsulŭ amarŭ al suferinḑilorŭ. Eată unulŭ din aceĭ osmanliĭ endiferentŭ la spectaclu ce se petrecea şi care se credea în paradisulŭ promisŭ de Profetŭ, cântândŭ ast-felŭ:

„Precum strămoşiĭ noştri de bravĭ şi fericiţĭ,
„Cu spada sângerândă noĭ sûntemŭ renumiţĭ!
„Şi 'n flórea vitezieĭ, la bunulŭ traiŭ promisŭ,
„Sperămŭ uă altă viaţă maĭ dulce 'n paradisŭ.
„Precum strămoşiĭ noştri, aşa vomŭ fi şi noĭ,
„Purtândŭ strălucitŭ nume de osmanliĭ eroĭ!..

— De unde viĭ, întrebă lordulŭ pe celŭ alăturĭ cu dênsulŭ, şi cum te numescĭ?

— Hechim, rěspunde musulmanulŭ. Am scăpatŭ sûntŭ acum treĭ sěptămânĭ cu mare greutate după bătălia de la Plevna. Am mers ca şóricele pe sub pămêntŭ şi ca păsěrile în aerŭ îndreptându-mě către Carlovo, şi m'a costat peste cincĭ-ḑecĭ de lire de aurŭ ca să scotŭ femeia mea şi cu copilŭ de acolo. Unŭ bulgarĭ, căruia eŭ îĭ făcusem altă-dată multe facerĭ de bine m'a ajutat acum şi elŭ.

— Despre Osman ce sciĭ să 'mĭ spunĭ? adăogă englesulŭ uitându-se la musulman cu unŭ maĭ mare interes.

— Rěnit! rěspunde acesta, este luatŭ prisonerŭ. Pentru elŭ am însărcinărĭ şi grăbescŭ să ajungŭ la Stambul. Ce să fac? veḑĭ că am întîrḑiatŭ; am aşteptat pênă mi a venit femeia cu copilulŭ!.. Voiŭ spune a sale întêmplărĭ la hanâma sa...

— Estĭ ascherŭ nizam? întrebă englesulŭ.

— Artileristŭ de la Vidin redifŭ, rĕspunde Hechim, care îşĭ ţinea copilulŭ precât putea lipitŭ la peptŭ şi învelindu-lŭ cu mantaoa sa învechită rósă şi care fusese ciuruită de glónţe.

— Eată unŭ ce curiosŭ, dise sir Edgard în sine; cum a pututŭ să scape ast soldatŭ când Plevna a fostŭ cernată de nenumĕratele trupe?

— Baniĭ meĭ m'a scăpat pe mine, cadîna şi pe copilŭ. Şi ce m'ar fi folosit baniĭ acestia déca îmĭ perdeamŭ familia? adăogă Hechim, care, în starea aceia de plânsŭ cum se găsia, îĭ maĭ venia une-orĭ să cânte.

Femeia luĭ îşĭ avea ochiĭ roşiţĭ şi obrasulŭ învĕlitŭ cu uă mărama subţire; era învineţită de suflarea crivĕţuluĭ care înghiaçă şi vestedesce inima şi stinge cu viaţa şi bucuria. Ca mamă, îĭ era maĭ multŭ grijă pentru copilŭ de cât pentru dênsa. Pe copilŭ îlŭ ţinea tata strêns în braţe. Femeia ţinêndŭ grămădite tóte câte le avusese cu dênsa ca să se scutiască de frigŭ, într'una o ducea plângêndŭ, în acéstă amărîtă şi fatală călĕtorie, şi ochiĭ eĭ se roşiseră ca cum ar' sta să pice sânge din eĭ. Bărbatulŭ eĭ ca să o încorage une-orĭ cânta.

Eată-ĭ în fine ajunşĭ la cea din urmă staţiune la porţile de la Stambulŭ, unde se vorŭ da cu toţiĭ josŭ din trenŭ. Şi d'acolo, se îngrijiaŭ unde vorŭ trage maĭ iute, intrândŭ pe uă pórtă, să ajungĕ, chiarŭ în momentele acelea, la vre uă casă de musulmanŭ saŭ orĭ unde la cine va fi; căcĭ, tóte locuinţile eraŭ prinse gemêndŭ tóte cartierele şi tóte casele, orĭ cât e Bysanţiu de mare, de mulţimea care se grămădia în tóte dilele, de prin tóte părţile imperiuluĭ, a emigraţilorŭ turcĭ. Uă scutială unde-

va, vre unŭ adăpostŭ le trebuia cât maĭ curêndŭ, cŏcĭ copilu lorŭ tremura şi femeia asemenĭ; frigulŭ, fómea şi setea iĭ tortura. În timpŭ de iarnă era ḑiua mică şi cu copilulŭ în braţe, pré cu greŭ! nu putéŭ, aceştĭ emigraţĭ, să întârḑie pe strade! De aceia eĭ se dideseră josŭ la uă stanţiune maĭ îndărĕtŭ la margine.

Eĭ traversară oraşul, intrândŭ cu uă araba pe pórta despre Andrianopole şi apucară pe lângă moscheea Sultan-Mechemet.

În celŭ d'ântêĭ foburgŭ unde eĭ intrară aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ mulţimea acea de străinĭ sosiţĭ ce sta tăbărîţĭ pe strade; şi ca cum acestŭ cartierŭ era juratŭ pentru că în elŭ nu se găsia locŭ în nicĭ uă casă să fie ospitaliată nefericita acéstă familie emigrată. Hechim suflândŭ mereŭ să încălḑiască mănuţele copiluluĭ sĕŭ, începu a striga:

— „Daţĭ ospitalitate unuĭ soldatŭ scăpatŭ de la Plevna?

— „Nu este locŭ; avemŭ musafirĭ! e totulŭ prinsŭ în casele nóstre! rĕspundea unŭ omŭ tiriachiŭ din unŭ ceardacŭ, saŭ ceĭ cu care se 'ntêlnia prin tóte părţile şi îlŭ auḑiră. Copilulŭ sĕŭ plângea, femeia luĭ se văita şi se omora de durere.

Ha! părintele ş'aduse aminte. În astă mahala, la marginea unuĭ meidan, Hechim, sciea, pe unŭ bietŭ bĕtrânŭ hamalŭ de meserie, care trăia în uă căsuţă próstă, omŭ săracŭ, ênsă unŭ omŭ bunŭ cercatŭ prin tóte, Bulgarŭ de origină. Iĭ veni în minte să tragă la căsuţa acestuĭ, la care, pentru-că era iarnă, cu copilu şi cu femeia şi se înoptase de tot, ar' fi fost fericitŭ priimindu-lŭ. Déca ar' fi fost numaĭ elŭ singurŭ ar' fi nemeritŭ şi în vre uă casarmă. Apoĭ Hechim numaĭ putea fi prejudiţiosŭ, de a

priimi uă bine facere ospitalitate de la unŭ necredinciosŭ bĕtrânŭ fără femeiă! Baba-Velicu, bĕtrânulŭ hamalŭ, şedea într'uă căsuţă, precum ḑiserămŭ, tocmaĭ în foburgulŭ celŭ depărtatŭ pe unde venia Hechim cu familia sa. Oprindu-se elŭ în pragulŭ uşeĭ acestuĭ bĕtrânŭ şi întrebând déca sûntŭ priimiţĭ, nu luă séma că era uă femeie bĕtrână care aştepta afară.

Hechim cu fruntea încreţită privindŭ grelile împregiurărĭ cu destulŭ sânge rece, ḑise maĭ ântêĭ în sine aceste vorbe: „*Cine ce face luĭ îşĭ face!..*“

Acolo intrândŭ vĕḑu uă căsuţă săracă, pereţiĭ afumaţĭ, unŭ mangalŭ în miḑloculŭ camereĭ, în care puçinĭ cărbunĭ cu uă cenuşă albă pe d'asupra maĭ tempera cevaşĭ frigulŭ care intra de prin tóte părţile, din ferestrele cele astupate cu nisce călţĭ şi uşa care era căscată de câte duoĕ degite la pragŭ.

Dér unŭ spectaclu durerosŭ isbi acolo vederea celorŭ acum sosiţĭ. Pe unŭ patŭ, în colţulŭ camereĭ bĕtrânuluĭ hamalŭ, sta culcată uă biată femeie jună slabă, galbenă la façiă şi cu ochiĭ duşĭ în fundu capuluĭ, care aprópe numaĭ putea vorbi fiind consumată de maladiĭ şi lungĭ suferinţe, par'-că era unŭ scheletŭ. Alăturĭ sta uă alta, tot asemenea jună, care se părea că venise să certeze pe cea amalată, şi 'ĭ adusese într'unŭ servetŭ lucrurĭ d'a le mâncăreĭ, simiţĭ marĭ, franselă, halva, smochine, zacharŭ, lĕmâĭ şi altele; ea sta lăcrimând lângă patul celeĭ amalate şi ḑicĕndu-ĭ:

— Bună Ancă, mare e puterea luĭ Dumneḑeŭ! te veĭ face tu sănĕtósă!.. Să staĭ liniştită, să te îngrijescĭ cât veĭ putea, şi de primăvéră, făcĕndu-se pace, celŭ d'ântîĭ

vaporŭ care va merge la Galaţi te va aduce acasă!.. Lasă, asta va fi în îngrijirea mea! — Déca aşĭ putea să vědŭ încă uă-dată sórele rĕsărind acolo unde m'am născutŭ, rĕspunse acea fiică, n'aşĭ maĭ dori uă altă fericire pre pămêntŭ! Ah! maica mea!.. Dise tînĕra fată ce era în starea cum o descriserămŭ.

— Acum te lasŭ, mĕ ducŭ, că se înoptează, şi înnoptatŭ este frică mare pe stradele din mahalale, că unŭ banditŭ bântuie părţile astea. Acesta face multe rele; şi nimeĭ nu póte pune mâna pe elŭ să 'lŭ prindă.

Hechim cu femeia luĭ şi cu copilulŭ tocmaĭ intră:

— Baba-Velicu!.. dise elŭ intrândŭ, sûntemŭ noĭ priimiţĭ la dumnéta? venimŭ de pe drumŭ departe!..

— Cum nu! rĕspunde bĕtrânulŭ hamalŭ, cum nu! poftimŭ aga Hechim. Numaĭ să erţĭ sărăcia nóstră. Poftiţĭ de şedeţĭ, şi bine aţĭ venitŭ!..

— Numaĭ Dumnedeŭ este avutŭ şi cu Sultanulŭ, in a căruia umbrire cată să ne adăpostim cu toţĭ. —Dér de departe? aga Hechim, adăogă bĕtrânulŭ hamalŭ.

— De obositŭ ce sûntŭ, degeratŭ şi flămândŭ nu sciŭ nicĭ să rĕspundŭ... de la sângerósa Plevna, abia am scăpatŭ cu cadîna şi cu copilulŭ în braţe.

— O! Dumnedeule! Cunoscuţiĭ nostri or' fi maĭ scăpatŭ?.. Aĭ meĭ, acolo, şi maĭ departe de acolo?.. dise bĕtrânulŭ, şi cletinândŭ cu capulŭ când vorbia. Bine că nu mĕ puseşĭ la uitare!.. Poftiţĭ maĭ aprópe lângă mangalŭ ca să vĕ încăldiţĭ; şi apoĭ că aĭ trasŭ la mine, îmĭ veĭ face atâta bine, Aga Hechim, să 'mĭ spuĭ despre ai meĭ ceĭ apróре la Dunăre!..

Soçiea musulmană, când intră în acéstă casă, vĕdêndŭ

unŭ omŭ acolo, îşĭ învèli façia precum e obiceiulŭ cu tulpanulŭ de sub brobódă, şi se miră că nu face asemenĭ şi femeile cari le găsi înlăuntru, pentru-că a intrat unŭ altŭ bărbatŭ, ş'afară de acésta ele nu avéŭ unghiile cănite!..

Hechim nefiindŭ aşa prejudiţiosŭ ca soçia sa, şi maĭ alesŭ în ast-fel de timpĭ, se aşeḑă pe laviţă la uă parte când Baba-Velicu têrî unŭ scaunŭ dinaintea mangalului ca să şéḑă femeia musulmană cu copilulŭ. Micuţulŭ plângea.

— Vaĭ! drăguţulŭ copilŭ! de ce o fi plângêndŭ? ḑise femeia jună care şedea lângă cea amalată. Hechim care înţelegea binişorŭ acéstă limbă, rĕspunse:

— De fóme, că venimŭ de pe drumŭ. Banĭ am încă, dér pâine îmĭ lipsesce de erĭ.

Anca adăogă:

— Dumneḑeule! s'ar' putea asta? Să dămŭ, dragă Susană, copiluluĭ să mănânce, uite simiţĭ, smochine ce 'mĭ aĭ adus dumnéta acolo în legătură.

Susana sări cum auḑi, deslegă servetulŭ şi rupse uă mare parte din pâinea albă şi o 'ntinse la copilŭ precum şi la mama luĭ. Femeia luă pâinea, pe care o ţinu sub uă mână, ear cu ceelaltă luă mâinile copiluluĭ ca să le încălḑiască la mangalŭ. Dênsa mulţiămi cu ochiĭ juneĭ aceleia de bunătate. Hechim şeḑêndŭ cu picióréle încrucişate pe laviţă, stătu cât-va pe gôndurĭ, apoĭ scóse tabachera cu tutunŭ pregătindu-se ca să fumeze.

— Cu cine aĭ venit? întrebă Anca pe Susana făcĕtórea eĭ de bine. — Am venit cu bunică-mea, că e pré departe pênă să ajungŭ de la Fanar aicĭ. Atâtea cóste am suitŭ şi am scoborîtŭ.

— Bunica dumitale?.. întrebă Anca cu mirare pe juna acésta protectórea sa, nu sciamŭ că este aicĭ! Ea, e în Constantinopolŭ?.. — A! am uitatŭ să 'ţĭ spun. Alaltăerĭ înturnându-mĕ acasă, dupe ce plecaiŭ d'aicĭ, închipuesceţĭ că găsescŭ pe bunica-mea care a venit în timpŭ de iarnă pe la Triestĭ la Constantinopolŭ, împreună cu nisce familiĭ cari mergŭ la Ierusalim. Drept, eŭ i am scris pentru ca să vinĕ şi iĭ trimisesemŭ şi banĭ. Nu pot să 'ţĭ spun câtă bucurie am avut când am vĕḑut-o; căcĭ numaĭ ea singură mi a maĭ rĕmas pe lume; că mama mea, adăogă fiica lăcrimândŭ, puçin în urma tată-meŭ a muritŭ. — Dér, ce ḑicĭ, bĕtrâna a venit cu D-ta? Te vĕḑŭ numaĭ singură, ḑise cu óre-care mirare juna amalată. — Ea aştéptă afară. N'a voit să intre cu mine ca să nu întârḑiămŭ aicĭ. — Ḑiĭ să intre, draga mea! Ce te temĭ că o să întârḑiĭ? n'avemŭ pe tata Velicu aicĭ care o să vĕ însoçiască cât de târḑiŭ. — Negreşit, rĕspunde acesta, aprindŭ felinarulŭ meŭ cel mare, şi cu elŭ aprinsŭ umblu pĕnă la ḑiuă întêlnindu-mĕ cu caracolu pe stradele Stambululuĭ. — Numaĭ sta! chiamă, vaidemine! să intre bĕtrâna!.. O să mi se parĕ că vĕdŭ pe mama mea, uă femeie bĕtrână din ţeara nóstră!..

Bunica în cele din urmă intră, care ţinea uă legătură în mână încărcată cu fel-de-felŭ de lucrurĭ d'a le mâncăriĭ, tîrguite de lângă bezesteni. Aci, astă adunătură, se putea ḑice societatea celorŭ suferinḑĭ, pe care uă mână nevĕḑută se scobóră spre a 'ĭ consola în durerea lorŭ; uă fiinţă amalată, unŭ bĕtrânŭ, şi familia musulmană, care atuncĭ venise şi era în starea cea maĭ de jéle... Bĕtrâna fu salutată de către toţĭ, şi dênsa mulţiămi, fiind

cu totulŭ voiósă că găsesce acolo ómenĭ ce 'ĭ vorbia romănesce.

În scurtŭ, Susana, cum vedeţĭ, aducea într'unŭ chipŭ adevěratŭ crestinescŭ ajutorŭ acestora la toţĭ din mica eĭ fortună. Îngrijia de nefericita eĭ compatriotă dăndu-ĭ cele trebuincióse, ca la uă soră a sa. Cu acéstă ocasiune ea a atrasŭ stima şi aceluĭ de uă altă religiune; ea a oferitŭ tóte acele merinde soçieĭ musulmanuluĭ care avea mare lipsă. Nu este pre pămêntŭ nicĭ unŭ simţimentŭ maĭ nobilŭ maĭ săntŭ ca generositatea!!.

Hechim care sta la uă parte fumăndŭ, vědu cum se petrecură aceste tóte, făcu ochiĭ marĭ şi privi cu multă atenţiune pe bětrâna. Ea avea înbrăcăminţĭ potrivite cu etatea sa şi dupě timpŭ, cu brobóda pe capŭ şi cu caţaveica de iarnă înblănită cum umblă femeile bětrâne în părţile Dunăreĭ de josŭ. Dupě ce Hechim îşĭ frecă cât-va uă sprâncénă, se adresă ḑicêndŭ: Minune mare! Eŭ te cunoscŭ pe dumnéta!..

Femeia rěspunse cu óre-care luare aminte:—Se póte! dér nu sciŭ de unde? — A trecutŭ unŭ an şi vre uă duoě lunĭ d'atuncĭ când venisemŭ la Ismailŭ ca să cumpěrŭ producte. Acolo duoě lucrurĭ mě face să nu le uit. Unŭ focŭ mare se aprinsese par'că ardea tot oraşul, şi unŭ june ascherŭ care a intratŭ într'uă casă coprinsă de flacărĭ să scótě uă femeie, care alt-felŭ ea ar' fi muritŭ acolo de nu era acelŭ voinicŭ. Pe dumnéta te am vědut atuncĭ, dinaintea caselorŭ ce ardéŭ, plângêndŭ şi jelindŭ pentru acea femeie care rěmăsese în focŭ. Mi le aducŭ tóte aminte, uite par'că a fost crĭ.—Ce întêmplare! dumnéta, rěspunde femeia, mi aducĭ aminte nisce lucrurĭ gro-

zave!.. — Heĭ! mama! Să mĕ erțĭ că 'țĭ ḑic așa, fiind-că estĭ bĕtrână, adăogă turculŭ. Eŭ am petrecut și am vĕḑut lucrurĭ ce face să se cutremure mintea și carnea pe omŭ! Am stat cu picióreIe în zăpadă amestecată cu sânge patru ḑile de rând, bătêndu-ne mereŭ, fără a bea, a mânca, saŭ a fuma. Și apoĭ când am părăsitŭ șanțurile în care ḑile și nopțĭ petrecuserămŭ, a fost omorulŭ maĭ presusŭ dupĕ cum póte cine-va să 'șĭ închipuiască!.. Eŭ, amŭ scăpatŭ din acelŭ locŭ... Velicu asculta aceste vorbe cu uă deosebită atențiune. Am scosŭ și pre femeia mea, continuă Hechim, din acelŭ locŭ închisŭ și impresuratŭ de dușmanĭ, din acelŭ locŭ de peire, prin ajutorulŭ unuĭ Bulgarŭ căruia i am dat tot aurulŭ ce 'lŭ purtamŭ cu mine; cĕcĭ, déca nu luamŭ de acolo din atâtea primejdiĭ nevasta și copilulŭ meŭ, mĕ înturnam și eŭ ca să fiŭ dus prisonerŭ precum atâțĭ nefericițĭ confrațĭ aĭ meĭ!..

Susana rĕmâne înmarmurită auḑind cele întêmplate la Plevna, și că acestŭ turcŭ cunósce pe sergentulŭ Mitea.

Hechim pênă a nu se întîlni în vre uă cafenea, saŭ pe strade cu vre unulŭ din amicĭ, și pênă a nu merge la seraiŭ, să 'șĭ îndepliniască comisonulŭ pentru Osman dinaintea celorŭ maĭ însemnațĭ rigialurĭ, precum avea în gôndŭ să facĕ, spunea acestea aci în auḑulŭ a câte-vă femeĭ și bĕtrânuluĭ Velicu, vorbia și nu se maĭ potolia par'că vĕrsa focŭ din elŭ, descriindŭ pericolile și suferințele luĭ. Și, când ḑise că pe femeia și copilu 'ĭ a scăpatŭ prin ajutorulŭ unuĭ Bulgarŭ de la Plevna, repetă vorbele: „Cine ce face luĭ ișĭ face!..“

— Și aĭ cunoscutŭ dumnéta pe acelŭ sergentŭ Mitea care a fost în óstea de vênătorĭ? întrebă fiica cu mare inte-

resŭ, şi ca cum schimbarea de pe façia sa trăda bucuria ce o simţia în inima eĭ.

În urmă, rĕspunde Hechim: elŭ era din alt-felŭ de oştire. L'am avutŭ noĭ prinsŭ în Plevna şi de mult este trimis aicia. Trebue să fie în Stambul la vre uă casarmă; póte la Daut-paşa. — Déca este adus prinsŭ, rĕspunde Velicu, apoĭ trebue să fie între prisonieriĭ Ruşĭ cari sûntŭ ţinuţĭ în insulă Prinçipi, saŭ Calchi, la Marmara...

— Vaĭ! bietulŭ copilŭ! esclamă bĕtrâna.

— Déca nu va fi muritŭ! ḑice fiica lăsândŭ capul în josŭ, că alt-felŭ ar' fi fostŭ peste putinţă ca eŭ să nu 'lŭ întâlnescŭ unde-va. O fi póte înmormêntatŭ, adăogă ea, uitânduse în ochiĭ bunichi, la Aghion Dimitri, în chimitirŭ.—Bietul copilŭ! ce inimă nobilă elŭ avea! Este adevĕrat că dintr'unŭ mărăcine ese unŭ trandafirŭ; mintea la omŭ se laudă, fie elŭ scos chiarŭ din opincă! Elŭ, continuă bĕtrâna, din neaverea sa, a dat 300 fancĭ pentru ajutorulŭ nostru, când tu, fiică, scriaĭ şi cereaĭ cu lacrimĭ unŭ ajutorŭ de la Dumneḑeŭ şi de la ómenĭ, pentru a fi scósă de la robie!..

Hechim rĕmăsese earăşĭ pe gôndurĭ şi fuma, ca cum prin fumarea asteĭ plante narcotice durerile luĭ eraŭ uitate. Copilulŭ sĕŭ tăcu din plânsŭ, dupe ce îmbucă pâine şi din celelalte merinde cu uă nespusă lăcomie a fómeĭ. Femeia turcă, care şi dênsa îşĭ amintia nefericirile sale, îşĭ stergea lacrimile şeḑênd cu copilulŭ lângă mangalŭ.

— Cine v'a ajutat în nefericirile vóstre? ḑise earŭ Hechim adresându-se către femeĭ. — Prieteni ceĭ adevĕraţĭ, rĕspunse bĕtrâna. — De astă-ḑĭ înainte fiind-că aţĭ venit cu pâine şi m'aţĭ ajutat pe mine, femeia mea şi

copilulŭ meŭ, când nu sciam cum şi unde să aflu grabnicŭ ajutorŭ, să mě cunósceţĭ şi pe mine între prietenii cei adevěraţĭ. Am soçie şi copilŭ precum vedeţĭ, acésta este de ajunsŭ ca să vě pótě încredința de inima şi prietenia mea! — Să cercetezĭ şi dumnéta să afli ce s'a făcut şi în ce stare •este sergentulŭ care dicĭ că l'aĭ cunoscut, adăogă juna fiică. — Rěmâĭ pe pace! Hechim este în Stambul; şi, orĭ cât este de mare şi întinsŭ oraşulŭ nu o să 'mĭ fie cu greŭ ca să aflu de elŭ, şi o să ve însciinţezŭ.

Bětrânu Velicu aprinse unŭ felinarŭ învělitŭ cu ţiplă, ca să ducě aceste femeĭ pênă în cartierulŭ Fanaru. Era uă lumină ca diua în acea séră, şi în umbra caselorŭ de pe dealurĭ cari se întinde pênă în apele luĭ Chrisocheras, ómeniĭ cu felinarele aprinse circulaŭ pe strade, ca şi bărcile ce plutia şi se vedea luminile din ele pre valurile Bosforuluĭ încântătorŭ.

Cât despre Hechim şi familia sa, s'a mulţiămitŭ să aibă uă rogojină ca să o aştérnă într'uă parte a camereĭ, să se culce şi să uite nemărginitele sale supěrărĭ.

Despre prisoneriĭ Ruşĭ şi Românĭ, aduşĭ la Constantinopole, precum o disese Velicu, eĭ eraŭ încartiruiţĭ în Insula-Prinçipilorŭ, în marea de Marmara.

Sergentulŭ nostru Mitea, fusese din numěrulŭ acestora. Pentru-că ranele sale s'aŭ fost obrîntitŭ de pe drumŭ, a stat maĭ bine de duoě lunĭ în ospitalulŭ grecescŭ pênă s'a însănătoşitŭ şi s'a vindecat bine.

* * *

Sultanulŭ Abdul Hamid, ocolitŭ de curteni sěĭ în mare şi

strălucitóre ţinută, fiind la palatulă sĕă celă renumită, înfrumuseţată de ornamente cu colóne de marmură şi iaspis şi cu tóte rarităţile produsurĭ din Orientă, domn suverană, căruia atâtea provinçiĭ a le imperiuluĭ concură a'ĭ înavuţi arsenalele, museele şi tesaurul, era nemulţămită; grijile îĭ îngreuia capulă; repeḑile şi desastrósele evenimente petrecute de curêndă îlă spăimântă. Seraiulă sĕă este uă minune prin posiţiune, mulţimea cameriloră, mobilierulă din ele şi obiectele de artă cari se găsescă acolo, tot ce póte fi maĭ scumpă, ce e maĭ grandiosă. Grădinile sale pururea verḑĭ şi înflorite precum şi picturile a fresco, produse de maistri renumiţĭ, represintă tóte sesónele, arboriĭ cu fructe, rose şi cele maĭ delicate florĭ, munţĭ, câmpie şi marea. Fôntânile cu murmură dulce vérsă unda cristalósă sub ună ceriă de azură care îlă reflectă. Ferestrele cele arcuite, ornate cu galeriĭ şi lăsândă să atîrne în voie draperiĭ de mătăsurĭ şi catifea cu ciucurĭ de aură, în camerile de gală, producă uă lumină aşa de plăcută, înlăuntrul spaţióseloră sălĭ, precum într'uă frumósă ḑi a primăvereĭ dă bucurie raḑele sóreluĭ.

Mirosulă ambreĭ dispută cu acela al flóreĭ de lĕmâĭ şi portocale, essalată de prin teraţele unde crescă aceştĭ arborĭ, pre-din-façia palatuluĭ, şi umple coridórele sale de îmbătătorulă profumă.

Picturile, sculpturĭ şi mosaiculă pe pereţiĭ acestoră salóne, maĭ alesă la palaturile cele nouĭ, preocupă mintea edificiurile, arta şi gustulă cu cari sûntă construite şi ornate. Ochiĭ celoră cari aă ocasiune d'a le frecuenta nu se maĭ satură privindu-le. Lemnulă de rosă, cimişirulă lucrată cu multe colorĭ ca şi mosaiculă strălucitoră, for-

mează parchetele peste care se așternŭ covóre pre unde calcă Gransiniorulŭ, de pre lângă care tot-d'auna nu lipsesce marele eunucŭ.

Și d'acolo alăturĭ, înlăuntru haremuluĭ, celŭ lipitŭ de seraiŭ, frumoșĭ ochĭ asiaticĭ luminézză; umblă huriile cu picioru ușure gingașŭ în papucĭ cu firŭ și mărgăritare și purtândŭ șalvarĭ; maĭ de aceiașĭ frumusete, sultane și odalisce, cari se supun și servescŭ pe Sultana Valide. A-colo cu întreținerea, lucsulŭ și toaletele încântătóre fee-rice, se îngrópă tesaure întregĭ, precum dorințile vage d'aurite ce se risipescŭ. Se scaldă dênsele numaĭ în ape de florĭ, se péptĕnă și se îmbracă într'unŭ aerŭ profu-matŭ; se aduc continuŭ zacharicale de ocupațiune și plă-cerea acestorŭ huriĭ cari locuescŭ apartamentele paradi-siale acolo. Se aud cântece mângâióse între dómnele și servitórele cu voce de filomele, înlăuntru camerilorŭ îm-presurate cu grădinĭ, închise cu zăbrele pe la ferestre, și bine străjuite de paznicĭ. Acesta este loculŭ destinatŭ fericirilorŭ și repausuluĭ Grand-sinioruluĭ. Vre unŭ străinŭ acolo, numai dochtorulŭ seraiuluĭ póte să intre.

Camerile dér cele de gală, înlăuntrul palatuluĭ, conțin sofale de fel-de-felŭ de stofe, mătăsărĭĭ, velură și cu garniturĭ de aurŭ, cu coltuce și perinĭ moĭ pe lângă pereţĭ, ce învită la uă ședere odihnitóre; ear pe josŭ, cum e usu în tot Orientulŭ, pardosiala parchetelorŭ aco-perită cu covóre de Persia și Ismirna și cu rogojinĭ de Constantinopole, țesute numaĭ în florĭ, opresce sgo-motulŭ pasurilorŭ când servitoriĭ, eunuciĭ și muțiĭ, inves-tițĭ cu costume pitorescĭ, se întrecŭ a aduce Padișachuluĭ, la selamlîculŭ sĕŭ, ciubuce, narghile și aromatele serbeturĭ.

Visitatorii, ambasadorii ministrii, cu secretarii şi suita loru, când obţin audienţa, la seraiu, d'a fi presintaţi dinnaintea Sultanului, sûntu asemeni trataţi dându-li-se ciubuce cu emumea de chihlibaru incrustată cu briliantele, şi cafea în filigeane cu zarfuri în filigran lucrate din auru.

Marele visiru, ministru cancelariu alu Sublimei-Porţi, bărbatu cu uă fisionomie măréţă; mai de multe ori unu personagiu cu obrasulu încadratu de uă barbă cărunţită şi cu ochiul negru pĕtrundĕtoru sub nisce sprâncene stufóse arcuite, fiind în plină uniformă cu vestmintele mai mult comode simple cu ceva garnituri de firu, stă în sfială dinaintea suveranului sĕu şi asculta chestiunile de cari se vorbesce; precum şi dragomanulu care de obiceiu este presinte, când Padişachul priimesce în audienţă însărcinaţi cu afacere de Statu din străini.

Muţii, garda seraiului, precum şi căpetenia eunucilorु, şedu tot-d'auna de pază la uşi tăcênd ca nisce statue de bronzu. Muţii, capabili de cele mai grozave fapte şi cari apoi nu le potu spune nimului, sûntu persónele ce încongiură de aprópe pe Padişachulu.

Numai ceremoniale, parade, musici şi óspeţe se petrecu acolo în palaturile acelea de uă fericire apărută...

Ênsuşi Visirulu nu e permis d'a intra fără ca să fie mai ântii anuţatu. Câtu despre representanţii străini, se îndeplinescu óre-cari formalităţi, când ei ceru audienţă prin Visiru. Sultanulu eşind pentru a merge la moschee, prin rôndurile sale de oştiri, însoçitu de garda sa imperiale, cea învestită într'uă mare ţinută;—musulmani, călări pe cai negri, sau albi, uniforma loru fiindu, cu tunica numai

aurŭ garnitură pe peptŭ şi la gâtŭ cu essarbanturĭ, şi pantalonĭ roşiĭ cu lampasu de firŭ, cu armătura de oţelŭ d'argintită, şi cu fesŭ bine fasonatŭ pe frunte-le; elŭ e salutat de résunetul canonadeĭ a fortereţelorŭ; saŭ a se preumbla la apele duclĭ, saŭ a contêmpla câte-va momente la Boiangi-chioi, saŭ la Dolma-bacce, în vre-unulŭ din chioşchiurile seraiurilorŭ;—îlŭ vede cine-va în piadela sa sub unŭ pavilionŭ cu draperii d'aurite şi cu duoĕ-ḑecĭ şi patru bărbaţĭ aleşĭ lopătarĭ ce o face a aluneca cu acéstă pompă strălucitóre pe d'asupra undelorŭ Bosforuluĭ trecêndŭ cu iuţiala săgeteĭ.

Tótă comoditatea, tótă frumuseţea produsă din avuţiile Orientuluĭ se află cu ambondanţă grupate înlăuntru şi 'n afară a seraiuluĭ: grădinĭ, parcurĭ, murmura fôntânilorŭ, marea încrucişată de nave şi caice, chioschiurĭ aerate şi umbrite avêndŭ vedere spre cele maĭ remarcabile părţĭ. Cântarea molachilorŭ de pe minarele în meḑiulŭ nopţiĭ şi de maĭ multe orĭ ḑiua, este auḑită d'aci, şi a paserilorŭ şi a marinarilorŭ caicciĭ. Tóte acestea sûntŭ vĕḑute, împărtăşite şi auḑite de acolo; sûntŭ desfăşurate ca uă întinsă şi încântătóre panoramă, în coprinsulŭ seraiuluĭ la Dolma-bacce...

Şi cu tóte acestea, Sultanulŭ Abdul Hamid era nemulţiămitŭ, tristŭ, nu 'ĭ maĭ plăcea nimicŭ; era îngrijuratŭ de împrejurările ḑileĭ. Fusese surprinsŭ de durere auḑindŭ de acéstă catastrofă întêmplată armateĭ sale în Bulgaria, şi care dete locŭ inamiculuĭ sĕŭ să avanseze pré tare ca să se apropie pênă sub muriĭ cetăţeĭ cetăţilorŭ reşedinţa sa. Mereŭ elŭ stândŭ cu ochiĭ ficsaţĭ spre valurile măriĭ, împovĕratŭ de durere compătimindŭ pentru poporulŭ sĕŭ ce emigra, într'unŭ timpŭ aşa de greŭ,

cu atâtea lipsurĭ şi cu frigulŭ cel mare al iernei. sufe-rea de acestea. şi precât putea nu înceta de a da a-jutorŭ.

Uimitŭ vĕdênd că Europa interesată în causa sa sta nemişcată, nu scica nicĭ ce să maĭ dică, nicĭ ce să crédă...
Consultările sale cu ambasadoriĭ, cu Viziriĭ, Şeicu-el-islam şi ulemalele, şi desbaterile deputaţilorŭ din cameră, astă-dĭ nu 'iŭ maĭ putéŭ folosi. Englitera avênd unŭ mi-nistru ce trăgănia într' adins lucrurile, se părea, după tótă probalitatea, că elŭ servesce maĭ mult interese stră-ine. Tóte cele-lalte state, Austria amica sa, îlŭ lasă şi dênsa?.. Pe de altă parte antagonistulŭ sĕŭ ajuns pênă către ţermi de Galipoli şi la St. Stefan, întregulŭ sĕŭ im-periu este inundatŭ. Şi acela iĭ întinde de acolo mâna şi cu spada amenințândŭ către muriĭ Constantinopoleluĭ, iĭ dictédă condiţiunĭ de pace cu uă mare perdere a teri-toriuluĭ. Ómeniĭ de prin pregiuru-ĭ, bărbaţi de statŭ, maĭ mult saŭ maĭ puçin iĭ însufla prepusurĭ. Constituţiunea popó-relorŭ de sub dominaţiunea sa, nefiindŭ timpŭ d'a se a-plica în linişte, rĕmâne ca uă literă mórtă. Causa essis-tenţeĭ imperiuluĭ otoman este compromisă!.. Abdul Ha-mid, mêhnitŭ şi supăratŭ că nu scia unde ş'avea capulŭ, neavêndŭ somnŭ, ne maĭ lipindu-se de elŭ plăcerĭ în acestŭ seraiŭ încărcatŭ de tótă magnificenţa strălucirea şi feri-cirile ce le póte da frumuseţea, fără amicĭ sincerĭ, cu nicĭ uă consolaţiune, lâncedia, suspina şi alte-orĭ plân-gea în ascunsŭ. Numaĭ salele cele spaţióse, bolţile de granitŭ a le astuĭ grandiosŭ seraiŭ, putéŭ rĕspunde cu al-lorŭ echo înfundatŭ la plângerile sale. Cunoscu elŭ în-destulŭ că e grea sarcina d'a conduce popóre, a le guverna

și a le face fericite!.. Pe lângă tóte acestea, desbinările dinlăuntru, fratele sĕŭ Amurat, ce 'lŭ ține sub priveghere, care 'l dispută drepturile la tronŭ, este uă continuă luptă!..

Déca ar' fi avut să 'șî impută ceva, în aceste a le sale plângerî, era că, trebuia să 'șî facĕ nisce aliațî din popórele cu care imperiul sĕŭ a stat în legătură... (cum și noî Românii a trebuit să ne gôndimŭ, că: România care, pe lângă alte state în luptă cu Turcia când era în întrégă eî vigóre, singură nu cădu sub lovirile Machometanilorŭ, și pênă în aniî cari se găsesce, mulțumită fie vitezieî strămoșescî, a stat în préjma Turcieî, nu ca țéră supusă, ci ca uă țéră legată prin tractate, cum ar' fi putut ea tocmaî în acestî timpî să fie socotită ca uă provinçie?..) și, că, în façia acestorŭ grele împregiurărî, déca s'ar fi arĕtat M. Sa Sultanul Abdul Hamid, ca unŭ adevĕratŭ strănepotŭ al luî Ilderim și luî Amurat, și ar' fi venit în persónă pe câmpulŭ de resbelŭ, dupe essemplul Țaruluî Alessandru și Domnitoruluî Carol, la vocea suveranuluî, a Padișachuluî, toțî generaliî și pașale cu armatele și poporulŭ s'ar' fi încorageatŭ, s'arŭ fi rĕdicatŭ și ar' fi alergatŭ cu toțî într'uă bărbăție, ca să ajute să susținĕ causa imperiuluî cu heroismŭ; când alt-felŭ, stândŭ liniștitŭ în seraiŭ, lăsând a se essercita intrigile și persecuțiunile unora asupra altora, a trebuit să se aștepte la uă asemenea sórtĕ d'a suferi consecințele cele amarî cari le aduse cu umilirea catastrofele petrecute pe câmpul de bătălie armatelorŭ sale...

Unŭ bărbatŭ énsă mare va face, din sênulŭ acestorŭ palate, ca uitătura lumeî întregî să fie într'acolo ațintită, nu prin amenințare, nu prin conchistă, dér prin rĕspân-

direa, sub scutulŭ sĕŭ prosperŭ, a luminilorŭ cerute de secolu în care ne aflămŭ. Imperiulŭ Otoman şi poporulŭ sĕŭ vigurosŭ, desbrăcându-se de trecutele greşelĭ şi prejudiţiĭ, înarmatŭ de luminĭ şi cu legĭ constituţionalĭ, se va mănţine şi va trăi în concertulŭ populilorŭ Creştinĭ. Coranulŭ care e unŭ obstaclŭ, ḑicemŭ, pentru desvoltarea acestuĭ populŭ musulmanŭ, nu va fi elŭ cu mult maĭ tare ca plăcile de aramă ce acoperă palaturile Padişachuluĭ, cŏcĭ cu tóte aceste pĕtrunde prin ele căldura şi lumina sóreluĭ; nu va fi elŭ maĭ putinte decât cerinţile ḑileĭ şi luminile progresuluĭ a le civilisaţiuneĭ din secolul al XIX, luând ênsuşĭ Padişachul iniţiativa...

Turcia, fiind în concertŭ cu Europa Creştină, cată să o imiteze spre desvoltare şi civilisaţiune...

Numele aceluĭ bărbatŭ care se va ilustra cu nisce reforme adevĕrat salutariĭ potrivite cu împregiurările şi cerinţile seculuĭ, va fi trômbiţatŭ pênă la marginile pămêntuluĭ!..

Când elŭ era maĭ liniştitŭ, vorbia, se arĕta că are voie bună, făcea spiritŭ de vorbe; şi trăgea mereŭ cu urechea să auḑă ce este noŭ, ce se ḑice şi ce se maĭ mişcă p'între populŭ, cât şi în lumea mare a diplomaţii europene.

Şi nuvela curiósă a ajunsŭ pênă la urechea sa: La Plevna braviĭ sĕĭ ostaşĭ şi generalulŭ sĕŭ Gaziu-Osman a fost bătutŭ şi învinsŭ. Afară de Ruşĭ, de cine?.. de Curcanĭ!.. Acésta îlŭ făcu să rîdĕ, precum pe lordul Edgard îlŭ nedomirise ḑicerea asta, şi nu sciu ce să crédă.

Presintându-se într'uă ḑi la seraiŭ Marele Visirŭ, Padişachulŭ îĭ ḑice:

— Să 'mĭ aducĭ în grădina seraiuluĭ curcaniĭ. Voiŭ să 'ĭ vĕḑŭ!

Ceĭ marĭ aŭ şi eĭ momente când le vine să rîḑĕ şi a glumi.

Marele Visir îlŭ înțelese; dér, cu uă mare sfială şi cu ochiĭ lăsațĭ în josŭ, îşĭ permise a surîde rĕspunḑĕndŭ:

— Maiestate, o să vĕ incomodeze aceste păsĕrĭ, că ele facŭ gălăgie!..

— Vorŭ tăcea aicĭ!.. Mi 'ĭ adu!..

A duoa ḑi, fiind unŭ timpŭ seninŭ, căldurosŭ, de şi în miḑloculŭ ierneĭ, în parculŭ de la Dolma-bacce-seraiŭ eraŭ prisoneriĭ, chiar aşa cum aŭ fostŭ eĭ aduşĭ, cu manta, cu opincĭ, şi căciulă cu péna curceĭ la uă parte.

Între ceĭ aduşĭ la seraiŭ eraŭ unŭ óre-care numĕrŭ de Moscovĭ şi fórte puçinĭ Românĭ.

În fruntea lorŭ era Mitea sergentulŭ de la Plevna, acelŭ din lagărulŭ de la Calafatŭ.

Elŭ ḑisese confrațilorŭ sĕĭ pe şoptite: „Frațilorŭ, déca voițĭ să ne iasă bine lucru, să mĕ ascultațĭ ce vĕ voiŭ ḑice. V'aduceţĭ aminte când, pe la ḑile marĭ, în țéră la noĭ, ne venia une-orĭ ceĭ marĭ la casarmă? Acum mĕ înțelegĭ ce vĕ ḑicŭ să facețĭ?..‘

Padişachul vine inconito, fără nicĭ unŭ semnŭ al uniformeĭ, în uă redengotă de postavŭ serŭ cu gulerulŭ rĕsfrântŭ; numaĭ pe fesulŭ sĕŭ se deosibia uă mică flóre de briliante din care rĕsăria d'argintiulŭ penagiŭ. Elŭ era însoçitŭ de duoĭ treĭ bărbațĭ şi Visirulŭ...

Româniĭ, de şi în micŭ numĕrŭ, sta drepțĭ, liniațĭ cu ochiĭ privindŭ dinainte-le, cu unŭ aerŭ imposantŭ şi cu façiă voiósă.

Abdul-Hamid, bărbatŭ cu statura midlocie, óchesŭ, busele ceva gróse, şi din căutătura ochilorŭ cunoscêndu-se omŭ nu lipsitŭ de spiritŭ, se opresce dinaintea acestora privindu-ĭ atentŭ.

De uă-dată s'aude uă detunare de atâtea vocĭ, câţĭ eraŭ eĭ astĭ prisonerĭ: «Trăiescĭ Măria ta!..»

Acésta se repetă şi a duoa óră.

Padişachul fu surprinsŭ, ênsă nu 'ĭ aduse vre-uă neplăcere audindŭ aste vocĭ.

Servitoriĭ, curteniĭ seĭ cari se găsescŭ de maĭ tóte naţiunile din imperiulŭ Otomanŭ şi cu costume din diferiţĭ secolĭ, ceĭ-ce eraŭ îndărĕtŭ, se aşteptaseră ca să védă pe astĭ prisonerĭ îngenuchindŭ şi a nu cuteza ca să se uite să védă façia Cesaruluĭ. Acésta, nu; eĭ stătură drepţĭ cu căutătura ficsă, priviră în façiă pe Padişachul Otomanilorŭ şi salutară ca nisce ostaşĭ Românĭ...

Se dice, că, Sultanul, care maĭ ântêiŭ surise, depărtându-se de aci, aşa ni se spune, ar' fi proferatŭ acestea: »Îmĭ pare rĕŭ că nu 'ĭ am cunoscutŭ maĭ 'nainte!.. Acestia sûntŭ Româniĭ?.. Se vede că eĭ sûntŭ inteliginţĭ, trebue să fie vitezĭ!..«

Ordinĭ s'aŭ datŭ ca, Româniĭ prisoneri, precum şi Ruşiĭ, să fie bine întreţinuţĭ în Insolile-principilor, la Mărmara; unde clima e uă perpetuă primăvéră, locŭ de plăcerĭ, de admiraţiune pentru toţĭ visitatoriĭ, călĕtoriĭ şi indigeniĭ...

XXIII.

GINERELE PREUTULUÏ DIN GHIGHI

Este necesitate să dămŭ óre-cari deslușirĭ asupra vorbelorŭ dise de musulmanulŭ Hechim : cine ce face luĭ îșĭ face!

Ghighi este uă comună aprope de Dunăre, cu unŭ numĕrŭ de lŏcuitorĭ potrivitŭ; avênd în óre-care distanță, despre Vest, învecinare cu satul și cu pădurea Bișlii și ca la unŭ chilometru și diumĕtate rîul Ischer. Despre Sud, se rĕdică unŭ dealŭ pe care Turciĭ construiseră duoĕ redute, cu a le cărora tunurĭ bătéŭ pênă peste Dunăre. Comuna acésta e locuită de populațiune a treĭ naționalitățĭ. La midloculŭ eĭ și ceva despre Sud eraŭ locuințile Turcilorŭ; spre Est și parte spre Nord Bulgariĭ, earŭ spre Vest Româniĭ. Sub dealulŭ disŭ eraŭ grădinile și viile, și pe câmpiea despre rîul Ischer ogórele și semĕnăturile. În marginea despre Sud este uă cesmea dintr'unŭ, bloc de pétră, din care curge uă apă cristalină. Cam la Nord, în comună, este uă bisericuță. Lŏcuințile creștinilorŭ sûntŭ maĭ multe bordee acoperite cu pĕmântŭ, câteva case învĕlite cu olane și restul cu trestie și șovarŭ; cu pătulu dinainte în bătătură, cu grămedile de tor, băligaru uscatŭ pentru focŭ ; ocolite fiind grădinile saŭ curțile lorŭ cu unŭ șanțŭ îngustŭ și adâncŭ, cu pămêntul aruncat înlăuntru, și cu ceva răgăliĭ înfipte d'asupra ca unŭ gardŭ.

Uă casă era maĭ însemnată, cam în centru, casa comuneĭ, primăria. În ea s'a fost aşeḑat cartieru general al oştireĭ nóstre, cea cu destinaţiune d'a observa partea de dincolo peste Ischer, şi în urmă a operat asupra Rachoveĭ şi Vidinuluĭ...

Preutulŭ din Ghighi, Bulgarŭ, prin măritişulŭ fiiceĭ sale după fiiulŭ ciorbagiuluĭ, primarulŭ de acolo, era cu dênsulŭ în cea maĭ bună relaţiune ca rudenie, şi amênduoĭ iubiaŭ de uă-potrivă pe fii lorŭ.

Ciorbagiulŭ omŭ simplu, precum e populu acesta în stare de pruncie, se ocupa de micile iconomiĭ p'împregiurulŭ caseĭ sale şi d'a essecuta, când venia vre-unŭ mumbaşirŭ cu ordin de la Paşa din Vidin, de a strênge dijma Sultanuluĭ, saŭ să facĕ cară de beilicŭ de a transporta producte pe timpulŭ resbeluluĭ unde se ceréŭ.

Eĭ eraŭ treĭ fraţĭ, din cari, unulŭ se stabilise la Plevna cu miculŭ comerciŭ de caĭ, celŭ d'alŭ treilea, care era maĭ mare, s'a fost răsnitŭ de când era copilŭ, totŭ aşa dupre timpĭ când a maĭ fostŭ răsmiriţă, de la casa părinţilorŭ, şi ajunse pe la Constantinopole, de care s'a auḑitŭ că este hamalŭ. Hechim pe câteşĭ treĭ îĭ cunoscuse.

Comerciulŭ Bulgarilorŭ, afară de vre-uă câte-va oraşe unde maĭ mişcă ce-va, e înapoĭ, care se va împicioroga şi înainta cu timpulŭ; în principalŭ vitele e cea maĭ mare a lorŭ resursă. Despre industrie avemŭ să ḑicemŭ şi maĭ puçinŭ; grădinăria o cultivă bine, cunoscŭ arta de administrarea apelorŭ pentru grădinĭ şi cişmele, cuţitărie, fabricarea dimieĭ etc.

Ginerile preutuluĭ, de când cu ostilitatea începută spre Vidin şi incursiunile sĕlbatice a le Cerchezilorŭ p'în sa-

tele de pre lângă Dunăre, se rĕtrăsese cu femeia luĭ la unchiulŭ sĕŭ din Plevna, cu socotélă ca să trăiască pe lângă elŭ făcêndŭ împreună cu dênsulŭ micul comerciŭ. Acesta ş'avea casa în oraşŭ dinaintea şoseleĭ care vine despre satulŭ Griviţa. Cine s' aşteptase să fie uă asemenea luptă crêncenă acolo?..

Pe timpulŭ resbeluluĭ, Bulgariĭ priimiseră ordinŭ dat de comandanţiĭ ruşĭ, ca să numaĭ pórte fesurĭ ci căciulĭ negre de chârşie, ca să se deosebiască de populaţiunea turcă. Ceĭ ce cădŭseră sub dominarea armatelorŭ ce intrase la eĭ, făcură crucĭ din şireturĭ pe vestmintele lorŭ, pe case şi pe gardurile despre façia drumurilorŭ, le trăsese cu păcură, ca să se cunóscĕ că sûntŭ crestinĭ. Aceĭ ce eraŭ ênsă sub dominarea armateĭ musulmane, purtaŭ fesurĭ ca maĭ nainte şi uniĭ nisce scufe albe de lână rŏtunde pe forma capuluĭ. Cu chipulŭ acesta eĭ eraŭ astă-dată ca servulŭ cu duoĭ stŏpânĭ. Ruşiĭ le imputează că ţine cu Turciĭ, şi acestia le dice că ţin cu inamiciĭ lorŭ. Nu sciaŭ bieţi ómenĭ ce să maĭ facĕ! Dintr'acésta proveni că eĭ se feriră a da ajutorŭ nicĭ unora, nicĭ altora; ear când era vorba de niscaĭ-va producte, vite şi oĭ de tăiatŭ, cară de transportŭ şi altele, ce li se cerea de rechisiţie saŭ cu banĭ plătiţĭ, orĭ cine se adresa la dênşi, respunsulŭ era: nemă! n'avemŭ. Cu tóte astea când eraŭ în soçietate propriŭ dis de poporŭ bulgarŭ, celŭ puçin pênă atuncĭ, preferaŭ fesulŭ şi simpatisaŭ, din obiceiŭ póte, cu Turciĭ; cĕcĭ se teméŭ că, schimbând stŏpânul, ŭsă nu păţiască ca boulŭ din fabulă cu jugulŭ noŭ!.. Orĭ cum, merită a fi compătimitŭ, ca omulŭ celŭ în nefericire, unŭ populŭ ĕncă pruncŭ care perduse de secolĭ essistenţa sa politică

şi căḑută sub tiranĭ. Dreptulŭ şi civilisaţiunea reclamă unŭ ajutorŭ pentru aceştĭ ca pentru toţĭ... Progresulŭ este în legea lucrurilorŭ. Spre maĭ bine dorimŭ!..

Să venimŭ acum la ginerile preutuluĭ de la Ghighi care era în Plevna. Acolo era uă calamitate estremă pentru toţĭ; numaĭ era de viaţă, nu era de suferitŭ, lumea peria, muria şi de fóme; Turciĭ nu permitéŭ nimenuĭ a intra, saŭ a eşi afară din raionulŭ oraşuluĭ. Sentinelele lorŭ veghiaŭ cu scrupulositate în tóte përţile. Celŭ mult pênă la morĭ déca se putea duce vre-unŭ locuitorŭ pentru a măcina porumbŭ.

Comerciantulŭ şi femeia luĭ avéŭ tótă dreptatea să se gôndiască la Ghighi, unde părinţiĭ lorŭ, socrulŭ şi tata, le ar' fi fostŭ unŭ mare sprijinŭ în nevoile aceste estreme produse din causa resbeluluĭ.

Ciorbagiulŭ avusese uă nefericire, că murise mama sa, fórte bëtrână, pentru care era în doliu; şi ar' fi doritŭ din totŭ sufletulŭ să védă că vine fiiulŭ seŭ cu nora sa; carŭ preutulŭ într'una plângea dimpreună cu preutésa de fiica lorŭ, pentru care s'ar' fi dus unde eraŭ închişĭ, la Plevna, déca le ar' fi fostŭ permisŭ d'a merge acolo fără vre unŭ periclu de perderea capuluĭ.

Fiiĭ asemenĭ se gôndiaŭ, şi căutaŭ unŭ chipŭ de scăpare.

Eată ce s'aŭ vorbitŭ comerciantulŭ cu femeia luĭ, ca aşa să póte eşi amênduoĭ. Ḑise bărbatulŭ lăcrimândŭ:

„Maĭ ântêĭ să frămânţĭ treĭ azime din făine de grâŭ câtă ni se maĭ găsesesce; una să o iaĭ să o aĭ de drum, şi duoë să mi le laşĭ mie. Te du pênă 'n ḑiuă la biserică ca să te rogĭ luĭ Dumneḑeŭ să ne ajute, apoĭ plécă luândŭ calea peste dealurĭ spre rîulŭ Ischer."

Aşa făcu femeia. Luă asinulŭ punênd pe samarŭ unŭ săculeţŭ cu porumbŭ, şi eşi din oraşŭ. Sentinela care păzia la capetulŭ oraşuluĭ vĕḑu uă femeie mergêndŭ cu asinulŭ. O întrebă:

— Unde te ducĭ?.. Rĕspunde femeia:

— Îmĭ móre copiĭ de fóme a casă! mĕ ducŭ la móră să macin, şi mĕ întorn pênă la nameḑĭ înapoĭ.—Drum bun!.. Maĭ adăoga turcul: Când te veĭ înturna adumĭ şi mie uă turtă din mălaiŭ noŭ. — Bine, aga! îĭ rĕspunde femeia care, fără a se uita îndărĕtŭ, mâna cu unŭ beţişorŭ asinulŭ înainte. Eĭ 'ĭ a fost mult pênă să trécă rîulŭ Vidu, ajutată şi de unŭ timpŭ întunecosŭ de céţă, dincolo de cordonŭ, în marginea unorŭ porumburĭ, şi d'acolo lăsândŭ drumulŭ celŭ mare apucă prin miḑloculŭ unuĭ crânguleţŭ, în adânculŭ căruia se făcu nevĕḑută pre dupe dealurĭ... Dupe treĭ ḑile ea ajunse a casă la părintele eĭ avêndŭ uă mare parte că nu s'a întêlnitŭ cu nicĭ unŭ felŭ de oştire.

Soçiulŭ eĭ plecă în céstă-laltă ḑi. Elŭ purta pe umere duoĕ casmale şi cele duoĕ azime într'uă trăistuţă. Sentinela turcă îlŭ opresce îi 'lŭ întrébă:

— Unde mergĭ?—Mĕ ducŭ să sap la tabie. N'aŭ trecutŭ p'aicĭ şi ceilalţĭ tovarĕşĭ aĭ meĭ? — N'am vĕḑut pe nimenĭ, rĕspunde acelŭ turcŭ cu uă faciă smolie şi cu fesulŭ soiosŭ, în care îĭ era înfundatŭ capulŭ. Dér acolo ce aĭ? — Am duoĕ pâinĭ, una e a mea, şi una a oficerulu căre este cu noĭ la săpăturĭ. Vin mulţĭ ómenĭ salahorĭ în urmă. — Te aproprie, îlŭ chiamă turculŭ. Taie uă ḑiumĕtate, orĭ îmĭ laşĭ pâinea întrégă? ḑise sentinela acestuia. — Bucurosŭ ţi a şi lăsa-o, dér una nu e a mea. Uă ḑiumĕtate din pâinea mea ţi o daŭ.

Precând acesta deslega traista, îĭ cade din întêmplare căciula négră de sub minteanu peste care era încinsŭ cu brâŭ roşu de lână. Turciĭ aflaseră de mĕsurile şi ordinile date de către Ruşĭ.—Ce este asta, bre! giaurŭ ?!. îĭ ḑice turculŭ cu uă vorbă aspră nefericituluĭ Bulgarŭ care rĕmâne încremenitŭ trădându-se singurŭ din nebăgarea luĭ de sémă. Căciula négră de óie era sciutŭ că este dupe ordinulŭ Ruşilorŭ, şi turculuĭ 'ĭ ar' fi trecutŭ ce-va prin minte că acesta vrea să trécă pe partea inamiculuĭ. Prin acésta fu supsonatŭ că elŭ e spionŭ. — Nu este a mea, rĕspunde îndată bulgarulŭ, am găsit-o din întêmplare astă-ḑĭ de diminéţă când am eşit din casă... Încât despre mine vĕ pot încredinţa că sûntŭ omŭ care nu m'amestecŭ în flécurĭ. Căciula asta cine-scie póte că 'mĭ va prinde bine pe unŭ timpŭ gerosŭ, saŭ la uă ninsóre. Fiĭ sigurŭ, efendi, (elŭ îĭ măria titlulŭ) că n'am asemenea purtărĭ, şi nu pot fi omŭ bănuitŭ! Se silia omulŭ prin aceste vorbe a se desculpa dinaintea aceluĭ turcŭ care era de sentinelă la marginea oraşuluĭ. Ciauşulŭ şi ceilalţĭ turcĭ eraŭ la corpu de garda maĭ înlături. — Nu, adăogă turculŭ, să staĭ pe locŭ pênă ce va veni ciauşulŭ. O să fiĭ trimis cu escortă la conacŭ, şi te veĭ îndrepta acolo déca e dupe cum o ḑicĭ.

În adevĕrŭ bietulŭ ginerile preutuluĭ din Ghighi, rĕmase încremenitŭ şi îngheçiatŭ pentru cele ce i se întêmplă. Îĭ veni în minte să scóte să dea puçiniĭ banĭ ce avea asupra-ĭ ca să scape.

Unŭ musulman scobora din susŭ despre partea dréptă. Când acesta fu aprópe, Bulgarulŭ rĕsuflă şi, ĭ veni puçin coragiŭ. Acesta era Hechim, a căruĭ femeie cu co-

pilulŭ şeḑuse într'uă cameră la unchiul aceluia. — Ce este? întrebă Hechim pe sentinelă vĕḑêndŭ pe Bulgarŭ cu uneltele de lucru şi cu traista cu pâine dinaintea sa.

— Nu-sciŭ cine este acest omŭ, bun, saŭ rĕŭ, eŭ l'am oprită. — Unde mergĭ? întrebă Hechim pe ḑisulŭ bulgarŭ.

— Mĕ duc unde mi s'a ordonat pentru săpăturĭ la uă tabie care acum se face, şi am rătăcit de tovarăşĭ meĭ.

Tirania şi nevoia învéţă pe omŭ să fie astuţiosŭ, a minţi...

Hechim îşĭ prinse firile de barbă pe cari le rĕsuci între mâinĭ şi făcu în susulŭ sprâncenilorŭ pe frunte câteva creţurĭ. Elŭ cunoscea pe omulŭ acesta...

Ca unulŭ ce, Hechim, fusese pe lângă Muşirulŭ, era cunoscutŭ de maĭ tótă óstea şi avea înfluenţă p'acolea; vorba luĭ putea să aibă óre-care trecere dinaintea astuĭ turcŭ. Elŭ îĭ ḑise: — poţĭ a 'lŭ lăsa să se ducĕ!..—O voĭ face asta fiind-că îmĭ ḑicĭ D-ta, dér să întrebŭ pe ciauşŭ. — Sciŭ că se face uă tabie... adăogă Hechim.—Bine, rĕspunse sentinela de ḑi, care făcu semnŭ Bulgaruluĭ să plece, dupe ce îngriji de puse la uă parte ḑiumĕtatea pâine ce i a fost lăsat-o din traistă. Hechim dete unŭ Alach-amanetolu, bătu pe turcŭ pe umere şi 'şĭ urmă calea înainte.

Bietulŭ ginerile popi care fusese perdut şi cu inima cât unŭ purice de acéstă întêmplare, resuflândŭ cât putu, o luă repede la drumŭ pênă ce se facu nevĕḑutŭ din ochiĭ sentineleĭ turce, şi bine-cuvîntă din tot sufletulŭ pe acela care l'a scăpatŭ.

Elŭ, a duoa-ḑĭ, a fost luat de sentinelele ósteĭ românescĭ ce 'lŭ întâlni.

Îşĭ pusese însă căciula négră pe capŭ şi aruncase fesulŭ, ca Românii să 'lŭ cunóscĕ că este crestin.

Elŭ fu luat, dus la corpulŭ de gardă, unde îlŭ cercetă, şi 'lŭ înaintă la cartierulŭ generalŭ sub pază.

Preutul din Ghighi fu chiămatŭ, care a dat garanţie în regulă precum că acesta este ginerele seŭ care a eşitŭ din Plevna... Ca prin minune şi cu atâta parte bună bietulŭ preutŭ vĕḑu la casa sa pe fiică-sa şi pe ginerele sĕŭ cari îĭ produse uă mare bucurie.

Cât despre ciorbragiu, în starea aceea cum era tristŭ, fiind în doliu pentru mama sa, când veni popa şi 'lŭ anunţă de sosirea fiiuluĭ sĕŭ şi cu nora sa, tresări de plăcere. Elŭ sta în gârligiulŭ bordeiuluĭ, în care drept tótă averea şi mobilierŭ era uă rogojină aşternută pe josŭ, câte-va şire de ardeiŭ atârnate afară, puçină ceapă, unŭ micŭ sacŭ cu mălaiŭ, unŭ ţestŭ pe vatră, şi încolo tóte lucrurile ascunse, pitite de vederea visitatorilorŭ; elŭ sta cu picióre le încrucişate, avênd dinaintea sa uă căldăruşe cu vin şi uă strachină, din care bea ca dintr'uă cupă; şi, ţinênd tambura în mâinĭ, cea lungă şi cu córdele de uă sîrmă subţirele, cântândŭ unŭ cântecŭ monotonŭ, înviuĕrătorŭ şi lamentabilŭ, ohtândŭ din când în când şĭ curgêndu-ĭ lacrimile pe obraşĭ.

Nu puçin venirea fiiuluĭ şi nuroreĭ sale aduse uă órecare schimbare, uă fericire în bordeiulŭ sĕŭ, în aceĭ timpĭ de continue lupte şi amărăciunĭ.

Cât despre musulmanŭ, sciţĭ cum se întórse róta noroculuĭ, dupe vre uă treĭ sĕptĕmânĭ şi elŭ fugi tot aşa din Plevna, şi pe femeia, copilulŭ şi negresa servitórea sa 'ĭ a scăpatŭ prin ajutorulŭ frateluĭ ciorbagiuluĭ, căruia

i a plătitŭ cu mulţiămire cincĭ-ḑecĭ de lire, din care banĭ acesta dete parte şi la Cazacĭ. Hechim, omŭ cu prevedere, se înţelege, regulase maĭ dinainte lucrurile cu ḑisulŭ comerciantŭ bulgarŭ. Acesta o a fost dus, astă familie, când se dete voie să se retragĕ din lagărŭ, cu căruţa sa, nóptea, şi cu marĭ preucaţiunĭ ce luase, trecênd peste Balcanĭ, unde aştepta nefericitulŭ soçiŭ, cum arĕtarămŭ. Este uă Providenţă pentru ceĭ bunĭ!..

În cele din urmă când elŭ priimi ospitalitate la bĕtrânu Velicu, care era fratele cel maĭ mare al ciorbagiuluĭ ḑisŭ, îĭ descrise tóte aceste amĕnunte, şi cele despre care avu ocasiune să se informeze de la arabagiul sĕŭ, de fuga Bulgaruluĭ din Plevna.

Cĕcĭ dădese scăpare, prin uă vorbă, juneluĭ negustorŭ care căută să iasă cu orĭ ce chipŭ din acelŭ locŭ plinŭ de calamitate, găsĭ şi Hechim scăpare, prin fapta umană a unchiuluĭ aceluĭ.

Vorbindŭ elŭ despre acésta, nu înceta din când în când a repeta sentinţa moralĕ : **Cine ce face luĭ îşĭ face!..**

De la aceia cărora elŭ le a fost făcut binele, găsi Turcul sprijinŭ şi ajutorŭ pentru familia sa...

XXIV.

PENTRU VIRTUTE CUNUNĬ. ABUSURILE, CRIMELE SE PEDEPSESCŬ

Hechim era musulman piosŭ, fanaticŭ în religiunea sa, însă onestŭ probŭ în afacerĭ comerciale,—nepăsătorŭ in-

diferentŭ la nefericirĭ, sincerŭ căldurosŭ în amicitie, şi aprinsŭ rĕsbunătorŭ când cine-va îlŭ insulta. Tutanulŭ şi cafeoa le obicinuia ca pâinea. Era pasionatŭ pentru florĭ şi fructe. Bĕuturile spirtuóse ar' fi fostŭ unŭ abusŭ să le întrebuinţeze, şi maĭ alesŭ vinulŭ, findŭ oprit de Coran. Elŭ se însurase cu uă singură femeie; şi, fiind-că avusese unŭ băiatŭ, numaĭ era obligatŭ să maĭ ia şi altele, adică de a ţine haremŭ. Scopulŭ este ca omulŭ să lase moştenitorŭ dupĕ mórtea sa. Apoĭ e pré multe grijĭ şi cheltuelĭ cu haremulŭ! îşĭ ḑicea elŭ. Pentru-că iubia pên' la nebunie pe copilŭ, nu maĭ puçin preţuia pe mama luĭ. Omŭ robustŭ, cu chipulŭ prelungŭ, ochiĭ negri, obraşiĭ încadraţĭ într'uă désă bărbie, era de departe cunoscutŭ când mergea. Pentru elŭ crestinulŭ virtuosŭ preţuia totŭ atâta ca unŭ confrate. Ura pe Cerchesĭ şi Zeibechĭ din causa tâlchăriilorŭ. Şi pentru crestiniĭ ladri, saŭ musulmaniĭ piraţĭ, s'ar' fi făcutŭ gealatŭ, d'a'ĭ essecuta la mórte. Celŭ puçin ast-felŭ era Hechim...

Dupĕ ce rĕmase nóptea la bĕtrânulŭ hamalŭ, precum sciţĭ, se sculă când era duoĕ ore pên' la ḑiuă. Iute se îmbrăcă şi se pregăti să iasă.

Orĭ câte nefericirĭ arĕtarămŭ provenite poporuluĭ din Turcia din causa resbeluluĭ, tot maĭ grea şi amărîtă este sórtea prisioneruluĭ! Elŭ numaĭ are uă voinţă a sa, nu este liberŭ a lucra şi chiarŭ a cugetà. De aceia Omar, unŭ colonelŭ egipteanŭ, vĕḑênd că va fi dus prins în Rosia, preferă a descărca arma în peptu-ĭ ş'a se face liberŭ...

Decĭ, Hechim, dupĕ atâtea nefericite împregiurărĭ pênă la a fi espus să móră de fóme dimpreună cu familea sa, se sculă cum ḑiserămŭ a duoa-ḑi voiosŭ pentru-că era li-

berŭ, şi 'şĭ luà hangerulŭ cu care tătâniseŭ de duoĕ orĭ a fost la hagilîculŭ de la Meca, pe care avea obiceiŭ a 'lŭ săruta diminéţa când se încingea cu brâulŭ sĕŭ roşcatŭ, şi 'lŭ înfigea sub cingĕtóre la spate. Elŭ căta acum să iasă d'a îndeplini însărcinările cari i le dădese protectorulŭ sĕŭ Muşirulŭ. Tot într'unŭ timpŭ nu uită să cerceteze, precum a promisŭ acelorŭ femeĭ, de prisonerulŭ care de duoĕ lunĭ era adus la Stambulŭ.

Când se lumină de ḑiuă elŭ trecea peste puntea numită óre-când a luĭ Ghizaerli, la Cornul-de-aurŭ.

Bĕtrânulŭ Velicu eşise şi elŭ de cu nópte pentru a se duce la portŭ la meseria luĭ. În căsuţa sa rĕmăsese femeia pe care o descriserămŭ, şi óspi luĭ de uă ḑi, femeia musulmană cu copilulŭ şi cu negresa servitórea.

Ḑiua acésta, vorbind despre musulmanŭ, fu fatalĕ; pe cine elŭ căutase şi cu cine voise să dea ochĭ nu putuse a găsi la timpŭ bunŭ dupe cum sciea elŭ. Perduse maĭ tótă ḑiua fără folosŭ. Se vede că şi ceĭ din Stambulŭ eraŭ atuncĭ ameţiţĭ şi nu sta pe la locurile lorŭ, precum ceĭ cari eraŭ risipiţĭ de la Plevna...

Tocmaĭ era în ḑiua aceia uă mare tevatură, uă nespusă mişcare şi ferbere la seraiŭ.

Eată vomŭ spune în puçine vorbe ce se petrecea atuncĭ la seraĭ, şi ce se maĭ urmase pe câmpulŭ de luptă între aste duoĕ armate adversare.

Marele duce Nicolae, care era la Bogot, cum a auḑit de succesele armateĭ la Şipca, veni îndată la Gabrova şi la 30 Decembre trecu Balcaniĭ; a duoa-ḑi séra fuse la Cazanlîc. Tótă armata, se disposase a opera dupe ordinile Marelui duce şi sub dirigearea gen. Gurko. Acésta lăsă

Sofia sub paza trupelorŭ gener. maioruluĭ Arnoldi, (unde aşteptase trupe sêrbe şi nu veniră) şi cu tóte corpurile ce le conducea se dirige spre Filipopoli. Uă colónă din aceste trupe sub com. gen. Radzieşevsky, în direcţiunea Tatar-Pazargic, la Zlocucea, se 'ncăiră cu Turciĭ şi ţinu lupta pênă nóptea. Despre Şipca s'a disposat ca cavaleria din corpul gen. Cartsof să se dea sub ord. gen. Scobelef I, şi să mérgă grabnicŭ de la Carlovo la Filipopoli ca să se 'mpreună acolo cu corpulŭ de la Estŭ al luĭ Gurko. La Cernogol, Cepeli şi Filipopoli se făcu pregătirĭ însemnate de a lovi pe turciĭ luĭ Şachir-Paşa ce părăsise Tatar-Pazargicu şi căuta să ocupe Filipopuli. Baronu Krüdner cu trupele sale, Comitele Şouvalof şi alţĭ generalĭ se puseră în calea Turcilorŭ de a'ĭ hărţui. Aceştĭ de maĭ susŭ cu gen. Şilder-Suldner intrară în Filipopoli; Turciĭ cum vĕdură pe Ruşi se retraseră.

Cu tóte acestea trupele turce, asemenia celuĭ bătut dér care rĕdică pumnul din când în când, făcéŭ să se înmulţiască numĕrulŭ martirilorŭ morţĭ şi răniţĭ, încăirându-se pe posiţiunile muntóse a le Rumeliĭ, cu Ruşi, la Dermendere, apoĭ la Caragacĭ şi la Belesniţa, unde ţinură lupta aprópe uă ḑi şi pênă la mieḑulŭ nopţiĭ.

Resultatulŭ ce obţinură Ruşiĭ la 5 Ianuarie, în lupta de la Caragacĭ, Belesniţa şi la Stanimachi a fostŭ imensŭ. Ḑiumĕtate din armata cea comandată de Fuad-Paşa fu distrusă împrăştiată.

Soleiman-Paşa care se retrăse de la Stanimachi, către Haschioi, cu tóte trupele ce veniră de la Filipopoli şi Tatar-Pasargic, se oprise puçin la Caradjiliar, şi apoĭ plecă înainte, rĕmănêndŭ maĭ în urmă artileria sa, ca

vre uă 40 tunurĭ, escortate de 5 tabore de infanterie. Pe acestea le întêlni avangarda rusă compusă de Cazacĭ. Dupe ce se 'ncăiră cu dênsele, fu escorta săbiată și fugărită; aceste tunurĭ le luară Rușiĭ. Cavaleria gen. Scobelef, gonindŭ dupĕ urmă pe ceĭ-ce fugiaŭ, maĭ luă de la Turcĭ ĕncă 13 tunurĭ.

Gen. Scobelef II, la începutu luĭ Ianuarie, plecase cu cavaleria sa de la Cazanlîcŭ, ajunse la Eski-Zaghra şi a doua-ḑi fu la Eni-Zaghra. Lănceriĭ de Petresburg ocupară Eni-Zaghra, dragoniĭ de Moscua, Semenlia, şi Cazaciĭ de Don Cirpanu. Adunându-se în aceste puncturĭ trupele ruse înaintară spre Hermeli şi Mustafa-Paşa. Pe drumulŭ între Hermeli şi Khanchioi, al II-lea batalion de vên. din reg. Ouglicĭ cu 2 tunurĭ, sub conducerea col. Paniotin, prinse unŭ convoiŭ turcescŭ cu provisiune și munițiune, ca vre uă 20,000 căruţe.

Precând generalu Scobelef fiiul se aruncă către Haschioi asupra luĭ Mustafa-Paşa, generalu Gurko de la Filipopoli se îndreptă îndată către Andrianopole. La 14 Ianuarie intrĕ acolo avangarda brigadeĭ I de la I-a divisiune de infanterie a gardeĭ, cavalerie, și apoĭ sosi și tótă infanteria condusă de gen. Gurko.

Soleiman-Paşa se restrase la Sudŭ. Ca să scurtămŭ maĭ mult, elŭ se întări cu trupele sale ardicând nisce fortificaţiunĭ formidabile la ţermi de la Galipoli, dinaintea cetăţiĭ şi oraşuluĭ acolo, la strêmtórea Dardanelelorŭ, hotărît d'a se îngropa sub dărămăturile lorŭ, în cas déca va fi cotropitŭ de armata inamică. Mechemet-Ali asemenĭ, șub murulŭ Stambululuĭ, întrunindŭ tóte trupele acolo şi lucrândŭ continuŭ la întăririĭ şi preparându-se de uă estremă apĕ-

rare, se ţinea sumeţŭ cu acele mulţimĭ de guri de focurĭ şi tabiile cele nouĭ construite, d'a susţine Constantinopolu pên la uă picătură de sânge.

Păşind ênsă Ruşiĭ din succesŭ în succesŭ, avênd uădată în mâinile lorŭ Andrianopole, care acum era plin de ostirĭ, generali aceĭ cu pepturile decorate, cu fisionomiile mulţiămite, cu fruntea acoperită de gloria ce le dedesc întreprinderile grele a le coragiuluĭ şi vitezia faptelorŭ; stabilițĭ acolo cu aceste ameninţătóre corpurĭ aprópe de reşedinţa Sultanuluĭ, maĭ putea óre Turcia să resiste maĭ multŭ forţelorŭ acestora?..

La 15 Ianuarie gener. Radeţki ocupă Andrianopolu cu trupele sale, ear gen. Gurko merse şi înaintă cu avangarda, pregătitŭ de a pune în mişcare tóte trupele şi corpurile, în casŭ déca va fi să se maĭ dea cea maĭ din urmă bătălie; avangarda sa ajunse pênă Silveri, unŭ orăşelŭ cu uă cetate la ţermi mariĭ de Marmara.

Garnisóna turcă din Andrianopole se rĕtrăsese la Cialalgi, care este unŭ punctŭ centralŭ către linia fortificaţiunilorŭ Constantinopoleluĭ.

Generalu Stroucof venindŭ de la Mustafa-Paşa şi intrândŭ, ca avangardă forte cu reg. sĕŭ de dragonĭ, în Andrianopole, găsise, precum s'a maĭ vorbit, autorităţile plecate şi populaţiunea într'uă mare frică şi desordine. Elŭ se sili a linişti oraşulŭ, a aşeḑa ordine, cum şi a pune unŭ capătŭ jefuirilorŭ şi masacruluĭ care se petrecuse p'în satele de prin pregiurŭ de către turburătorĭ, precum s'a fostŭ întêmplatŭ în maĭ multe locurĭ, ca şi la Burgas...

Ahmed-Eyoub, sub ord. luĭ Mechemet-Ali, înainte d'a se retrage cu oştile, detese focŭ la erbăria şi la vechiulŭ seraiŭ. La

arsenalŭ se făcuse uă mulțime de jafurĭ, de către bași-buzucĭ și turciĭ însĕlbătăcițĭ. Gen. Stroucof, intrândŭ, îșĭ puse energia și silința d' a mărgini aceste tóte, și întocmi uă comisiune municipalĕ sub preșidenția Archiereuluĭ de la Andrianopole, de a se stabili uă óre-care regularitate.

La arsenalŭ era de pază, când aŭ venitŭ Rușiĭ, 2 oficerĭ și 73 soldațĭ turcĭ.

Rușiĭ, înaintândŭ de acolo spre Sud, ocupară înaintea lorŭ satele Lule-Burgas, Demotica și Ouzoun-Kepri. Către Lule-Burgas, gen. Stroucof a desarmatŭ uă mulțime populațiune ce fugea cu armele și cu unŭ convoiŭ de vre-uă 15,000 căruțe. De acolo elŭ se îndreptă spre Rodosto, unŭ punctŭ la marginea măriĭ de Marmara.

La 17 Ianuarie, cavaleria de Moscua și Cazaci de Don, condușĭ de gen. Stroucof, luară cu asaltŭ orășelu Ciurlu, de la Andrianopole înainte.

La Silveri, după semnătura condițiunilorŭ de armistițiu, fiind-că Turciĭ nu priimiseră îndată ordinŭ de la Constantinopole, nu voiră să deșerte cetatea, și Rușiĭ o încogiurară cu tunurile amenințându-ĭ că daŭ focŭ; așa atuncĭ eĭ eșiră.

De acolo Rușiĭ merseră maĭ 'nainte. Ast-fel corpurile acestea ocupară părțile despre marea de Marmara, când unŭ alt corpŭ rusescŭ, în susŭ, ajunsese despre marea-Négră asupra Constantinopoleluĭ, și altele din josŭ se apropiaseră de marea Egeeĭ. Eĭ se concetrară fără întârḑiere la satul St. Stefan, care e pe unŭ capŭ al măriĭ de Marmara, 10 chilometre aprópe de Stambul, unde Marele duce Nicolae așeḑă cartierulŭ sĕŭ generale.

La 25 Ianuarie, Marele duce a dat ordinŭ de ḑi preste tótă armata, făcêndu-ĭ laudele cele maĭ eminente precum heroilorŭ din antichitate, pentru bravura, abnegaţiunea ce a arĕtat-o şi silinţa cu care s'a purtatŭ, aceste oştirĭ, suferindŭ lipsurile, învingêndŭ cele maĭ marĭ greutăţĭ cu inamiculŭ în faţiă şi anevoinţile asprulul timpŭ; şi, prin acéstă bravură, dupe ce a trecut Balcaniĭ, a sfărîmatŭ armata turcă de la Filipopoli, şi, într'unŭ timpŭ de uă lună, a percursŭ maĭ tótă Turcia, a ajuns sub murulŭ Ţarigraduluĭ, şi a silitŭ prin acésta pe inamicŭ să 'şĭ plece capulŭ şi să subsemne tóte condiţiunile ce le a cerut de la dênsulŭ. Le mulţiămesce de aceste bravurĭ heroice, le recomandă a se repausa dupe atâtea ostenelĭ, şi să fie gata, când va fi necesitate, de a re'ncepe lupta etc...

A doua-ḑi dupĕ ce ajunse gen. Gurko la Silveri, s'a subsemnatŭ basele de armistiţiu şi punctele preliminariĭ de închiăerea păciĭ. Ostilităţile încetară...

Tocmaĭ în acea ḑi era când Turculŭ din istoria nóstră mersese la seraiŭ, şi acolo era mulţime bărbaţĭ de statŭ, ministriĭ deputaţiĭ, generalĭ, rigealurĭ, ambasadorĭ şi consilieri, adunaţĭ pentru unŭ casŭ aşa de însemnatŭ.

Reouf-Paşa înfăçişase Padişachuluĭ, învĕlitŭ într'unŭ zarfŭ (uă învĕlitóre cusută cu flori de aurŭ în care se punŭ chârtiile ce se daŭ persónelorŭ înalte) actulŭ cu basele pentru pace şi subsemnarea armistiţiuluĭ.

Ministru de resbel Reouf-Paşa, ḑicêndŭ:

— Majestate, óre bine facemŭ noĭ că priimim nisce condiţiunĭ a le unuĭ tractatŭ care e fatalŭ pentru imperiu?..

— Avemŭ trebuinţă acum de pace!.. rĕspunse cu unŭ aerŭ impunĕtorŭ Abdul-Hamid.

Ca plenipotenţiarĭ veniţĭ la cartieru generalŭ rusescŭ, din partea Turcieĭ, fu Server-Paşa şi Namik-Paşa, ambiĭ ministri, carŭ subsemnătariĭ baselorŭ armistiţiuluĭ, din partea Sultanuluĭ, Nedjib-Paşa şi Osman-Paşa, din partea Mareluĭ Duce, gen. Nepocoicinskĭ şi gén. Levitki.

Subsemnânduse armistiţiulŭ, şi oştirea română, care era într'unŭ numĕrŭ destulŭ de respectabilŭ, ce constrĕnsese Vidinulŭ bombardândulŭ, a suspendat ostilitatea. Izet-Paşa deschide porţile astuĭ oraşŭ. Ostirea turcă de acolo plécă de a se uni la altele corpurĭ, ducĕndŭ cu dĕnsa armele şi bagagele portative, earŭ tunurile şi muniţiunea le a lăsatŭ în cetate. Românii intrară şi ocupară Vidinul etc...

Unul dintre articolile armistiţiuluĭ şi cele de încheiărea păciĭ, coprindea: armata turcă să evacueze tóte fortereţele din Bulgaria, cari apoĭ se vorŭ dărîma...

În strade la Constantinopole, atunci, era hauială şi agitaţiune precum în tót timpulŭ; acum ĕnsă maĭ mult, cöcĭ Ruşiĭ aŭ fost ajunsŭ la St. Stefan, şi Padişachulŭ încheiase cu dĕnşi acest armistiu şi condiţiunile preliminariĭ pentru pace, cam umilitóre... Se dete din partea sa uă proclamaţiune poporuluĭ mahometan; şi deputaţiĭ cameref, dupe regimul constituţionale, fiind ĕncă în sesiune, fură reţinuţĭ către fine, pentru a delibera asupra marilorŭ chestiunĭ ce atingéŭ viaţa Statuluĭ.

În intervalulŭ acestorŭ ḑile,—pĕnă când Englitera nu se pronunţase ĕncă ce ton va lua în Orientŭ, şi nu pornise scadrele, cele de la Malta, spre Galipoli şi 'n Marmara, se urmă óre-cari curtenirĭ cari tindéŭ la vre uă înţelegere din partea Sultanuluĭ, invitândŭ pe Marele

duce Nicolae, să vie a petrece câteva ḑile în seraiulŭ sĕŭ de pre Bosforŭ. Şi tot cam p'atuncĭ se rĕspândi nuvela că Osman se liberează din captivitatea sa. Şi Constantinopolu fu în picióre, pregătitŭ cu darurĭ de uă mare însemnătate, de a priimi pe celebrulŭ căpitan cu salve de tunurĭ, în serbătorire şi cu ghirlante de florĭ, pe care însuşĭ Padişachul îlŭ va onora priimindu-lŭ şi 'lŭ va îmbrăţişa, oferindu-ĭ medalia osmanie şi uă sabie. Mare paradă va fi de venirea luĭ...

Eată şi ce se maĭ întêmplă în Constantinopole, ca să descrimŭ nisce micĭ împregiurărĭ, carĭ învederează că liniştea populaţiuneĭ nu era îndestul acolo garantată.

Pe la ḑiua ḑiumĕtate, ca să venimŭ earăşĭ la musulmanulŭ nostru, înlăuntru cartierelorŭ din Stambulŭ, în acéstă ḑi, se petrecu uă alarmă care reţinu pe Hechim şi nu se înturnă îndată la soçiea sa unde o lăsase. De prin tóte unghiurile eşiaŭ şi alergaŭ bărbaţĭ cu iataganele scóse, şi auḑindu-se ţipete de copiĭ carĭ făcéŭ larmă. — Prindeţĭ! puneţĭ mâna pe tâlharu!.. strigaŭ alergătoriĭ cu săbiile cletinându-le în mâinĭ, eraŭ gardistŭ, soldaţĭ şi gendarmĭ de la poliţiĭ, carĭ îĭ urmaŭ cu puscile încărcate, alergândŭ toţĭ în acea direcţiune, aşa că şi de la casarme maĭ în apropriere, şi de la Ghiulhane se vĕḑură venindŭ acestia. Asta da aerulŭ uneĭ rĕscóle; şi care făcea pe uniĭ agenţĭ să ḑicĕ: „Eată ce esta Turcia!..“ Hechim care era deprins cu aceste rĕscóle şi alarme, şi orĭ cât era de endiferentŭ, voi să scie ce este.

Cel din urmă din ceĭ carĭ alergaŭ, era unŭ bĕtrânŭ turcŭ care altă-dată fusese servitorŭ la seraiŭ pe timpulŭ luĭ Sultan Machmut, ruginitŭ cu totul în ideĭ pre-

cum îĭ era și portul îmbrăcămintei pe dênsulŭ. Avea pe capŭ uă cealma cât uă baniță de mare, care făcea unŭ contrastŭ grotescŭ cu talia luĭ, fiind-că elŭ era micŭ de statură; peste mijlocŭ era încinsŭ cu unŭ brâu grosŭ în formă de taclitŭ, și peste acesta, care îĭ scotea pântecele mult înainte, avea unŭ sileafŭ de pele vechiă, scorojită, cu maĭ multe despărțiturĭ înlăuntru, în care duoĕ pistóle cu cremenă, ruginite, le ținea cu îngâmfare, ca și iataganulŭ înfiptŭ acolo, care se lăsa în josŭ pênă aprópe de genuchĭ, și unŭ clește de luat cărbunĭ cu dênsulŭ. Poturi seĭ de la genuchĭ strêmțĭ în josŭ, eraŭ închiăiațĭ cu sponcĭ Capulŭ îĭ era rasŭ, și numaĭ în creștetŭ avea nisce șuvițe cărunțite de perĭ. În picióre purta iminei roșiĭ și încălțatŭ cu colțunĭ de bumbacŭ înegrețĭ. Puçină barbă cu uă formă ca furculiță arĕta că de felulŭ luĭ era cam spînŭ. Macru la chipŭ, slabŭ din causa întrebuințăriĭ opiumuluĭ și mâncăriĭ așișuluĭ, obrași luĭ eraŭ cu totulŭ sbîrcițĭ; și lipsindu-ĭ vre treĭ dințĭ de dinainte, arĕta etatea ce o avea că era trecutŭ de șétpe-ḑecĭ de anĭ.

Alergând acesta cam șontorogŭ, schiopătândŭ de unŭ piciorŭ, și cu iataganulŭ scosŭ descriind curbe în aerŭ, se isbesce de Hechim care îșĭ ținea căutătura spre mulțimea care trecea înainte. — Aga Hechim, păzia înlăturĭ! saŭ vino și D-ta cu noĭ, ca să prindemŭ banditulŭ, ḑise acesta lovindu-se în peptŭ cu acela. Probă e că nicĭ nu vedea din causa bĕtrânețelorŭ.

— Ce este ciorbagi Mechmet? Unde te ducĭ? Unde alérgă acéstă mulțime de ómenĭ?.. întrebă Hechim pe astŭ babalîcŭ, al căruĭ aspectŭ semĕna cu unŭ accibași al Ianicerilorŭ. — Să prindemŭ pe banditulŭ care pradă lu-

mea, că multe nelegiuirĭ şi jeafurĭ a făcutŭ elŭ nefericiţilorŭ nostri osmanliĭ! — Dér cine e? cum îlŭ chiamă? ce este elŭ? adăogă celŭ d'ântîĭ. — Este unŭ desertorŭ de la uă navă străină, aşa am auḑitŭ; elŭ se numesce Mat, este Croat de felu-ĭ. Tótă poliţia, colu, cara-colu umblă să pună mâna pe elŭ şi nu póte. N'auḑĭ c'a jefuitŭ pe musulmanĭ pên' la porţile seraiuluĭ pré-strălucituluĭ nostru Padişachŭ, care e dupe Profetŭ sórele ce ne luminează şi ne încălḑesce pre pămêntŭ? — Merită, merită d'a fi prinsŭ şi încarceratŭ ast-felŭ de omŭ blestematŭ! ḑise Hechim. — Ba, uite colea! rĕspunse mechmet arĕtându-şĭ iataganulŭ, una să 'ĭ daĭ aşa!.. şi apoĭ să 'lŭ aruncĭ în mare!..

Luĭ Hechim îĭ veni în minte să întrebe pe acesta despre prisonerĭ, ca să pótă afla unde e celŭ despre care se interesa.

Mechmet, când auḑi că îĭ vorbesce de prisonerĭ, ochiĭ sĕĭ învineţiţĭ duşi în fundulŭ capuluĭ părură a luci de uă viue satisfacţiune.

— Nu este aşa? aga Hechim, că pré-strălucitulŭ nostru Padişachŭ înveci biruitorŭ, a învinsŭ pre duşmanĭ în Bulgaria, şi Moscoviĭ, cari se găsescŭ sub zidurile Stambuluiuĭ, sûntŭ ostaticĭ cari vin să salute frumósa cetate?.. aşa ne a spus hogea celŭ bĕtrânŭ că a citit în fóia havadişuluĭ. Noĭ, uite, să sărimŭ cu toţiĭ, cu copiĭ, cu bĕtrâniĭ, când vomŭ vedea periclu, ca să apĕrămŭ sântulŭ scaunŭ pré-strălucituluĭ Padişachŭ.

— Să 'ţĭ vĕdŭ armele, Mechmet?.. Aĭ unŭ iataganŭ lungŭ dér tocitŭ, ştirbitŭ!.. nisce pistóle cu cremenă cu oţelile stricate, ruginite!.. Atâta numaĭ?..

— Dér, vedĭ, eŭ sûntŭ cu ele deprinsŭ; daŭ la țintă maĭ sigurŭ ca cu revolverile de acum. De la suirea pe tron a Sultanuluĭ Machmut le portŭ eŭ la brâŭ. Eram numaĭ unŭ băețandru p'atuncĭ... — Heĭ! Mechmet! Mechmet, astea numaĭ facŭ parale în dilele nóstre! Trebuescŭ arme, arme bune ca să te bațĭ cu inamiculŭ!..

— Cu tóte acestea pré-strălucitulŭ nostru Padișachŭ va fi tot-d'auna biruitorŭ! și noĭ slugile sale cată să ne luptămŭ cu armele ce le avemŭ. Necredincioșiĭ vorŭ tremura dinaintea nóstra, numaĭ când ne vorŭ vedea eĭ!..

Hechim, care avea dreptate să scie ceia-ce nu scia cestă-laltŭ, dete din capŭ uitându-se și mĕsurândŭ cu ochiĭ pe celŭ d'alăturĭ de la capŭ pênă la picióre, și ca cum ar' dice cu unŭ provervŭ: Adevĕratŭ, Mechmet tot Mechmet!..

— Aga Hechim, termină acestŭ turcŭ, te gătesce să mergemŭ cu toți ca să prindemŭ pe bandițĭ, măcar de am umbla pênă în miedulŭ nopțiĭ. Mechmet, în felulŭ de maĭ susŭ descrisŭ, apucă drumulŭ înainte.

Hechim căta să se gôndiască la familiea luĭ.

Era cu tóte acestea adevĕratŭ unŭ banditŭ îndrăsnețŭ care punea în perturbație întregulŭ orașŭ alŭ Stambululuĭ. Elŭ recrutase în ceata luĭ ceĭ maĭ desperațĭ matrosĭ, din străinĭ vagabondĭ, și vre-uă câțĭ-va Zeibechĭ. Elŭ jefuia diua namiada mare, călca casele celorŭ avuțĭ și maltrata pe Turcĭ. Acéstă desordine și cu prădăciunĭ, se petrecéŭ tocmaĭ în timpulŭ când êncă nu se terminase definitivŭ chestiunea resbeluluĭ cu imperiulŭ Otomanŭ.

Bandițiĭ aŭ tot-d'auna asoçiațĭ. Fără să aibă gasdele lorŭ și locurĭ unde să aglomereze averile din furtișagurĭ,

eĭ n'arŭ putea fi, n'ar trece multŭ timpŭ şi poliţiea 'l ar' prinde. Decĭ, acesta era în legătură cu indiviḑĭ de ceĭ cari facŭ totulŭ pentru banĭ. Elŭ umbla travestitŭ, armatŭ cu diferite arme; şi obrasulŭ sĕŭ îngroşatŭ de asprimĭ cât şi inima-ĭ împetrită de crime, façia luĭ şi periĭ capuluĭ tarĭ, barba şi mustăţile avéŭ colórea humeĭ, saŭ a cremeneĭ, ochiĭ sĕĭ întunecaţĭ ca nuorulŭ, prin căutătura lorŭ denunţa pe omulŭ bănuitŭ de care toţĭ căta să se feréscă. Gura luĭ scotea trăsnete de injuriĭ; şi căutătura îĭ era nisce pumnale când elŭ privia încruntatŭ. Făcea călcărĭ în tóte părţile, în tóte foburgurile, şi poliţiea care 'lŭ urmăria îlŭ scăpa tot-déuna. Elŭ numaĭ de Francesĭ şi de Englesĭ se feria de a da peptŭ cu dênşi; maĭ cu sémă de când în casa Aneteĭ micĭ i se întêmplase că, unŭ matrosŭ Irlandesŭ îĭ fărîmase măselile din gură cu lovitur de bocsŭ. Elŭ nu uita ênsă şi pentru ce s'a făcutŭ conflictulŭ acela; pentru unŭ nimica, se aţîţase gâlceava!..

De când bărbatulŭ Aneteĭ-micĭ lipsise unŭ óre-care timpŭ, ea se temuse că va fi peritŭ făcêndŭ negoţiu la Zimnicea, de la începutulŭ campanii. Lectorulŭ nu va fi uitatŭ pre celŭ care se numise agentŭ de afacerĭ importante ce călĕtoria cu vaporulŭ pe Dunăre?

Femeia cea cu semne în obrasŭ, fusese şi dênsa acolo; căcĭ toţĭ acestĭ nu se lăsaŭ maĭ pe josŭ când era vorba d'a aduna imperialiĭ juneĭ armate, care, déca n'ar' fi avutŭ pe ce să 'ĭ cheltuiască în plăcerĭ, s'ar' fi dus cu eĭ în focŭ.

Pentru dênsa atuncĭ, aceleĭ femeĭ, veni uă lovitură estremă. A auḑitŭ că, în acele ḑile, câte-va case la Giur-

giu, în piaţă, s'aŭ fărîmatŭ şi incediatŭ de obuse. Lăsă totŭ, şi alergă maĭ mult ca uă nebună acolo, pentru că în una din aceste case s'avusese adunatŭ totŭ fructulŭ câştigurilorŭ spre care o împinsese lăcomia eĭ pentru banĭ.

Când plecă i se presintă unŭ cazacŭ; şi cumpĕră de la dênsulŭ unŭ revolverŭ, să'lŭ aibă de suvenirŭ, ḑise ea... Elŭ, deci, omul de maĭ sus, a eşitŭ ca din pământŭ, cu începerea iernei aflându-se în strada Saduchei; cel-ce pregătia gasde, în Haschioi, bandituluĭ, şi aglomerândŭ cu tótă forţa, ca unŭ bunŭ casierŭ de contrabanḑĭ, sumele care i le depunea acela de a i le pĕstra. Elŭ scóse vorba pe icĭ pe colo, că va deschide încurêndŭ, la unŭ timpŭ şi camŭ de crisă, uă bancă sucursală uneĭ óre-căriĭ societăţĭ, care, cu unŭ capitalŭ însemnatŭ, va face concurenţă bancherilorŭ armenĭ usurarĭ.

Şi femeia luĭ asemenĭ voia a deschide unŭ stabilimentŭ maĭ renumitŭ de meseria sa, maĭ populatŭ, dispunêndŭ ea acum de maĭ întinse miḑlóce. Cu tóte acestea ea blama în gura mare tot-d'auna pe acea fată de la Ismailŭ care 'ĭ a adusŭ unŭ derangeamentŭ în întreprinderile sale. Comercianţiĭ creştinĭ, vĕḑêndŭ atâtea nelegiurĭ, protestară la autorităţĭ de mişeliile şi neorânduelile comise de aceĭ indiviḑĭ furândŭ şi aducêndŭ fiice spre a le perde şi a le omorî acolo... Cu toţiĭ acum, şi Aneta şi Şmil şi banditulŭ ḑisŭ, avéŭ nisce cuvinte d'a urmări unde o vorŭ afla şi o vorŭ gasi pe acea Ismaileană. Noulŭ êntreprenorŭ alŭ sucursaleĭ de bancherie, cum arĕtarămŭ, avusese miḑlóce să afle că dênsa priimise uă bună sumă de aurŭ dată de către lordul englesŭ, şi putu să scie, ca unulŭ ce era specialŭ în aceste afacerĭ, precum că dênsa